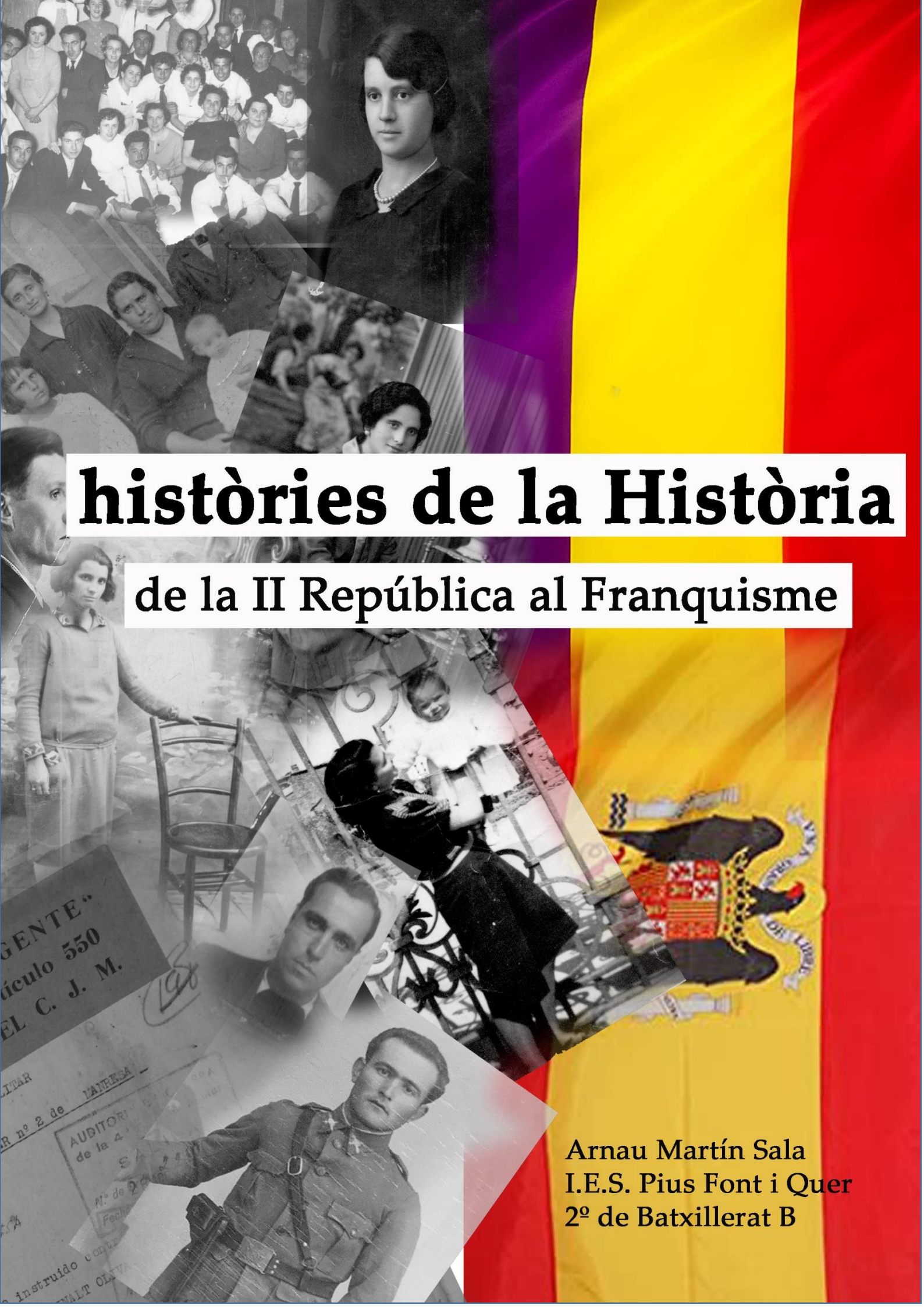

històries de la Història

de la II República al Franquisme

Arnau Martín Sala
I.E.S. Pius Font i Quer
2º de Batxillerat B

*Moltes gràcies a tots els que han fet possible aquest treball.
Abans de començar agrair al meu pare per ajudar-me tant; a Paquita Colldeforns per donar-me accés al seu arxiu personal familiar, a Carme Botifoll per facilitar-me informació i al meu tutor de TdR, Jordi Pons Pujol, per aconsellar-me durant aquests mesos.*

Índex

Introducció.....	7
0. Introducció a la família.....	9
1. La República.....	11
1.1 La República a Bello (Terol).....	11
1.2 La República a Santpedor.....	12
1.3 Altercats durant la República a Santpedor i Sant Vicenç	13
2. La Guerra Civil.....	19
2.1 Introducció a la guerra, el cop d'estat.....	19
2.2 La guerra.....	20
2.3 Els avantpassats durant la guerra.....	21
3. Post-guerra i repressió.....	31
3.1 Joan Prat Artigas.....	33
3.2 Dolores Sebarroja Colldeforns.....	39
3.3 Anna Sebarroja Colldeforns.....	39
3.4 Elvira Colldeforns Claret.....	40
3.5 Josep Espinalt Oliva.....	42
3.6 Maria Sebarroja Colldeforns.....	44
3.7 Joan Prat Codina.....	46
4. Conclusions.....	51

Annexes:

Annex 1.....	53
--------------	----

Annex 2.....	55
Annex 3.....	61
Annex 4.....	65
Annex 5.....	69
Annex 6.....	73
Annex 7.....	77
Glossari.....	81
Webgrafia.....	85
Bibliografia.....	87

Introducció:

Des de sempre m’ha agradat la història, sobretot la del segle passat, trobo que les guerres són un tema interessant a tractar ja que en major o menor mesura han tocat a totes les famílies. Tota família té una història però molta gent no la sap, o bé per manca d’interès o bé perquè mai s’han parat a pensar en el passat. Jo era del segon grup de persones, mai havia pensat en com era la història dels meus avantpassats fins que el pare em va parlar d’ells.

Un dia em va parlar sobre els avantpassats, em va dir com es deien, quin sobrenom tenia la rebesàvia, com havia sigut la seva vida i el més important, el que em va fer decidir sobre el tema del treball de recerca, com van viure la guerra civil espanyola i com va ser la post-guerra.

Arrel de l’interès que em va generar com va ser per ells el conflicte i la curiositat que tenia per perquè mai es parlava de la guerra a casa vaig començar a investigar. El primer va ser demanar a casa, però com que mai s’havia parlat del tema quasi ningú sabia res (tret del pare, ell havia investigat per sobre i tenia alguns documents familiars antics); després vaig buscar com podia trobar informació i això em va portar a una pàgina web que em va proporcionar informació com el codi, el número de causa i el número d’arxiu del meu besavi. Gràcies a això vaig tenir un fil del qual tirar per començar a investigar.

S’han fet molts treballs i s’han escrit molts llibres de la Guerra Civil, com podria ser el llibre *Conflictivitat Social i Repressió* de la Carme Botifoll. Però jo no vaig voler fer un treball més sobre la guerra, volia aprendre sobre la meva família i saber d’on vinc. Aquest és un treball el qual tothom podria fer però que alhora és únic, tota la gent té avantpassats i una història desconeguda però les històries de totes les famílies són diferents, per això és únic.

Després de trobar el fil pel que podia començar a buscar informació em vaig posar en contacte amb diferents arxius, com van ser l’arxiu militar de Barcelona i el d’Àvila i vaig demanar si tenien informació que em fos útil. Quan em vaig posar en contacte amb l’arxiu del Tribunal Militar de Barcelona vaig saber que en ell hi podia trobar documents de la part republicana de la família, vaig demanar si hi podia anar i em van dir que sí. Allà em van donar una acreditació i em van acceptar la sol·licitud per fer fotos als documents. Vaig sortir d’allà amb moltíssima informació amb la qual podia començar a treballar, ja tenia els sumariíssims de l’Anna, de la Dolors i dels seus esposos i la del meu besavi, el Josep. Desgraciadament no hi havia cap informació de la Maria, la meva besàvia,

però per a sorpresa meva, llegint el sumaríssim del besavi, vaig descobrir que entre les seves pàgines també hi havia tota la informació de la seva esposa. Ara només em faltava saber sobre el meu besavi Àngel, que va ser en el bàndol nacional.

En l'arxiu d'Àvila no van trobar res relacionat amb la meua família però em van comunicar que possiblement podria trobar alguna cosa en el de Guadalajara, i així va ser. Des de allà van dir que tenien informació i quan vaig demanar si podien enviar fotocòpies de l'expedient d'Àngel Martín Lidón em van acceptar la sol·licitud, unes setmanes més tard em van enviar 11 pàgines del seu expedient militar.

Per a complementar tota la informació dels arxius he mirat hemeroteques de diferents diaris durant els anys de la guerra, m'he llegit el llibre de la Carme Botifoll, *Conflictivitat Social i Repressió*, he investigat navegant per diferents pàgines d'internet, he demanat més informacions a l'Arxiu Nacional de Catalunya i he intentat parlar amb familiars els quals els seus pares van viure la guerra en primera persona. Al parlar amb aquests familiars, el fill i la filla de Joan Prat Codina i de Joan Prat Artigas respectivament, vaig veure que la guerra és una etapa fosca de la que no volen parlar i pràcticament no vaig treure res de nou. Per això el treball està vist des de el punt de vista amb el que els nacionals van jutjar i testificar contra els familiars.

Que el meu avi patern vingui de família nacional i l'àvia vingui del bàndol republicà va ser un incentiu més per veure d'on vinc i quines diferències hi havia al viure en els diferents bàndols, durant el treball he vist que en realitat no hi havia pràcticament cap diferència.

El treball estarà enfocat sobretot a la família de l'àvia ja que és d'on he trobat més informació i han passat més coses, per exemple, tota la meua família va ser empresonada, un cunyat del besavi va ser afusellat i l'altre es va haver d'exiliar, el mateix besavi va passar per diversos camps de concentració i presons. En canvi en el bàndol nacional ni hi va haver represàlies, per això he trobat més interessant la branca republicana de la família i he centrat el treball en ells.

L'objectiu d'aquest treball de recerca és conèixer millor la meua família investigant tot el que pugui per així saber d'on vinc, també és aprendre sobre la Guerra Civil i la República des de una perspectiva que no et poden ensenyar enlloc més. Al institut o a la universitat aprendràs molt sobre aquest tema, però aprendràs els trets més importants i generals de la guerra, no sabràs com es va viure la guerra des de dins, ni com la van viure els teus avantpassats.

0. Introducció a la família

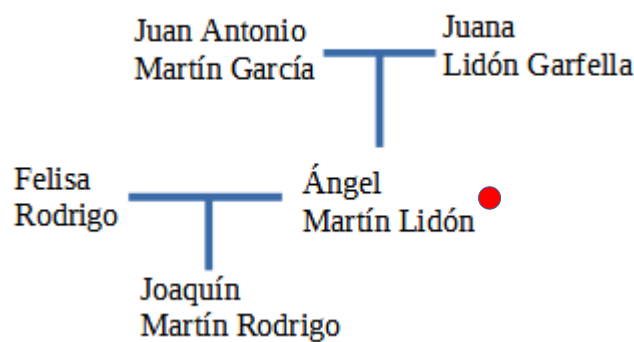
Aquest apartat serveix a mode de introducció a les persones que protagonitzen el treball, per a familiaritzar-se amb elles i per veure que ni tothom qui va a la guerra és soldat ni que qui es queda a la rereguarda surt impune a les represàlies.

Bàndol nacional:

Al contrari que Catalunya i part d'Aragó, Terol va donar suport al cop d'estat. Per això, al començar la guerra l'Àngel es va veure obligat a lluitar per l'autoanomenat bàndol Nacional. Que lluités en aquest bàndol no significa que donés suport al cop d'estat o a Franco, en la guerra lluites en el bàndol que t'agafa al començar.

Ángel Martín Lidón: Camperol, Bello (Terol).

Arbre genealògic d'avi patern:

Imatge 0.2

- Va participar en la guerra al bàndol Nacional, sense problemes legals passat el conflicte.

Bàndol republicà:

Eren en aquest bàndol ja que quan hi va haver el cop d'estat Catalunya no hi va donar suport, per tant en la guerra lluitaven en el bàndol anomenat “Republicà”.

Elvira Colldeforn Claret: Teixidora, Santpedor.

Dolors Sebarroja Colldeforn: Teixidora, nascuda a Santpedor, resident a Sant Vicenç de Castellet.

Joan Prat Artigas: Rajoler, nascut a Sant Vicenç de Castellet, resident a Santpedor.

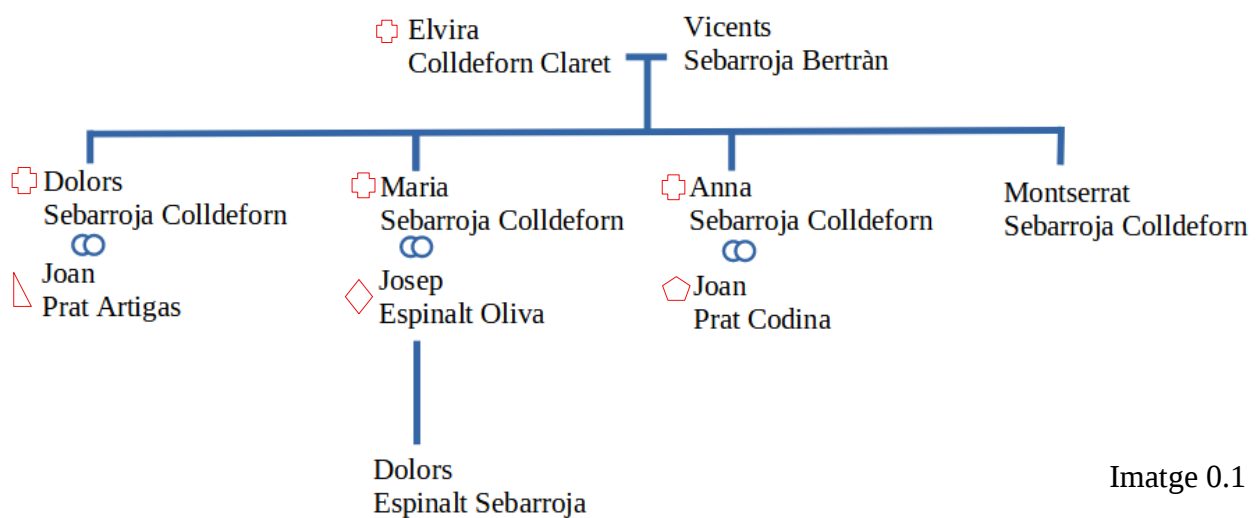
Maria Sebarroja Colldeforn: Teixidora, Santpedor.

Josep Espinalt Oliva: Peó, nascut a Santpedor, resident a Sant Vicenç de Castellet.

Anna Sebarroja Colldeforn: Teixidora, Santpedor.

Joan Prat Codina: Peó, Santpedor.

Arbre Genealògic d'àvia paterna:

Imatge 0.1

+	Judici i presó.	◇	Camps de concentració, batalló de soldats treballadors i presó.
△	Afusellat.	◡	Exiliat a França.

1. La República

El 28 de gener de 1930, el dictador Primo de Rivera va presentar la seva dimissió al rei Alfons XIII després de que aquest el forçés a fer-ho, Primo va marxar a viure a París i va donar pas a la “dictablanda” del general Berenguer. La dictadura, que va ser permesa pel Rei, va fer molt mal, no només a la societat, sinó també a la imatge reial; això va fer que hi hagués un important increment d'opositors al règim, socialistes i republicans. Amb aquest increment van tornar les protestes i la conflictivitat social als carrers.

Veient la situació les forces republicanes decideixen unir-se per a instaurar la 2na república a Espanya. A l'agost de 1930 acorden la substitució de la monarquia i les reformes que s'hauran de dur a terme un cop aquesta hagi sigut tombada. A finals d'aquest any s'intenten fer dos alçaments per part de militars republicans, els dos fallen i afusellen a Fermín Galán i Ángel García Hernández convertint-los en màrtirs del nou canvi de poder que s'anuncia. També tanquen a presó a polítics com Alcalá-Zamora i Largo Caballero i d'altres com Azaña i Lerroux escapen a França.

Per tota la pressió a la que està sotmesa el govern Berenguer dimiteix deixant el relleu a l'almirall Aznar el febrer de 1931. Aznar convoca eleccions municipals pel 12 d'abril. Més que unes eleccions municipals normals aquestes serviran com a referèndum per veure si el poble vol monarquia o república. Finalment els republicans i els socialistes guanyen les eleccions en les grans ciutats.

A la nit del 13 al 14 d'abril el poble de Vigo proclama la Segona República sent el primer poble en fer-ho, unes hores més tard, a les sis del matí del dia 14 Eibar és la primera ciutat en fer onejar la bandera tricolor. Durant el dia molts ajuntaments van proclamar la República, entre ells el de Barcelona, però Francesc Macià va fer un pas més: va proclamar *l'Estat Català dins la Federació de Repúbliques Ibèriques*. A mitja tarda va firmar en el Palau de la Diputació un manifest en el que proclamava un *Estat Català* en forma de *República Catalana*. Finalment a última hora de la tarda, quan es va saber que Madrid havia declarat la república i que Alfons XIII marxava d'Espanya, Macià va anunciar *La República Catalana com Estat Integrant de la Federació Ibèrica*. Això va ser el problema més urgent que el govern provisional, presidit per Niceto Alcalá-Zamora, havia de solucionar.

1.1 La República a Bello (Terol)

Bello és un petit poble de la província de Terol, a la dècada dels anys 30 tenia una població de 1.400 habitants aproximadament (actualment és de 350). L'economia era bàsicament agrària sense cap tipus de teixit fabril.

La comarca del Jiloca a la que pertany Bello, no va estar al marge dels problemes derivats de la incertesa política de la primera meitat dels anys 30. En el moment de la proclamació de la II República, va haver-hi una sèrie de pobles en els que no es va reconèixer el nou règim com per exemple: Cutanda, Villafranca del Campo, Bello, Fuentes Claras o Calamocha.¹ Això deixa entreveure el marcat caràcter tradicionalista de la zona.

Es va fundar el Cercle Tradicionalista de la província de Terol, però l'arrelament d'aquest moviment monàrquic va tenir un seguiment molt desigual entre els pobles de la comarca. En alguns pobles, i més concretament a Bello, on el carlisme ja tenia arrels històriques, es va constituir la Agrupación Tradicionalista, i es va mantenir força activa fins al punt d'organitzar “la tradicional romeria de la Cruz de Mayo «por las disposiciones del Augusto Caudillo Alfonso Carlos de Borbón»”², i un acte polític al poble on hi van assistir membres de la Junta Regional de Saragossa i es va exaltar la memòria del General Marco de Bello³. Va ser en aquesta localitat on més arrelament va tenir el tradicionalisme. Les diferències entre els ajuntaments sortits durant la II República i els veïns dels pobles de la zona, capitanejats normalment pels veïns més rics, s'anaven fent més grans. A varis pobles de la comarca (Fuentes Claras, Burbáguena, Monforte de Moyuela, Monreal del Campo, Bello, Torralba de los Sisonos...) es van iniciar procediments judicials contra els ajuntaments per l'increment del pressupost anual d'aquests (per fer escoles, frontons, escorxadors, canalitzacions d'aigües), ja que això implicava incrementar l'aportació d'aquests veïns a l'impost del repartiment. Possiblement els més acomodats veïen perillar el seu “status quo”.

La crispació que es vivia tenia més a veure amb el malestar socioeconòmic dels habitants del poble que no pas per motius polítics. Les diferències entre els pagesos acomodats i els més pobres eren molt grans i això va provocar la crema anònima i intencionada de 14.000 garbes de blat a l'agost del 34⁴ però no es té constància de cap altre altercat durant aquest període.

1.2 La República a Santpedor

Durant els anys vint i trenta les principals fonts econòmiques de Santpedor eren l'indústria tèxtil i l'agricultura. Més del 20% de la població del poble, la majoria dones, treballava en fàbriques de teixits. El tèxtil va experimentar un gran creixement ja que en l'any 32 hi havia 527 telers fent que Santpedor fos el cinquè poble del Bages més important en nombre de telers⁵.

¹ José SERAFÍN Aldecoa Calvo. *La II República en Tierras del Jiloca*

² José SERAFÍN Aldecoa Calvo. *La II República en Tierras del Jiloca. Pàg 119 Monárquicos, tradicionalistas y Carlistas*

³ Marco RODRIGO, «Marco de Bell», natural d'aquesta localitat Va arribar a ser general de les tropes carlistes que van assetjar la ciutat de Terol 1873

⁴ José SERAFÍN Aldecoa Calvo. *La II República en Tierras del Jiloca* pàg 175

⁵ Carme BOTIFOLL, “*Conflicivitat Social i Repressió (1931-1945)*” pàg. 37

L'activitat agrícola també va experimentar un bon progrés gràcies a la mecanització, això va fer que s'augmentés la producció i hi hagués una millora econòmica que va millorar els serveis bàsics del poble.

A nivell polític hi ha poca informació de qui militava a quin partit però gràcies a varies documentacions he trobat informació d'alguna dels meus familiars que militaven en un o més partits. Un dels que tenia més representació durant la república va ser Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) per això no és d'estranyar que tant Joan Prat Artigas com Joan Prat Codina hi militessin, a més, Joan Prat Artigas també era militant del PSUC, el Partit Socialista Unificat de Catalunya.

El sindicalisme també era present al poble, se sap que com a mínim hi havia tres forces sindicals: Unió de Rabassaires, Confederació Nacional del Treball i la Unió General de Treballadors. L'Anna Sebarroja Colldeforns, esposa de Joan Prat Codina, era afiliada a la UGT i l'única membre de la família afiliada en algun sindicat abans de la guerra.⁶

1.3 Altercats durant la República a Santpedor i Sant Vicenç

Aquesta etapa no va ser una època tranquil·la, va haver-hi diversos moments de tensió: l'intent de cop d'estat de Sanjurjo, la proclamació de l'estat català dins de República Federal Espanyola de Lluís Companys, l'alçament revolucionari d'octubre del 1934...

Durant el Bienni Reformista (9 de desembre de 1931 – 19 de novembre de 1933) els obrers van aconseguir millores laborals, com la reducció d'hores de treball, però no tots els patrons complien els pactes que s'havien fet, com a conseqüència van augmentar els conflictes laborals. Van haver-hi vagues en els sectors de la mineria i el tèxtil pel Bages, a Súria, Navarres, Sallent, Santpedor... L'actitud desafiant dels patrons davant les demandes dels obrers van començar a calar en la gent. Quan el 19 de novembre de 1933 els partits de dretes Partit Republicà Radical i Confederación Española de Derechas Autónomas van guanyar les eleccions, les classes altes i la patronal van reaccionar contra els canvis i reformes que es van dur a terme durant el Bienni Reformista. Durant el 1933 i el 1934 les condicions de vida i de treball dels obrers van anar a pitjor, això va fer que sorgís una vaga general al poble de Santpedor, concretament va néixer a la fàbrica de Cal Llovet i s'hi va sumar tot el poble. Com ha conseqüència de que molts obrers s'haguessin radicalitzat, durant el 34 va haver-hi diverses vagues a tota Catalunya; la ràbia dels treballadors enfront les seves condicions de treball, la mala qualitat de vida i l'actitud intransigent de la patronal va portar finalment als *Fets d'octubre de 1934*.

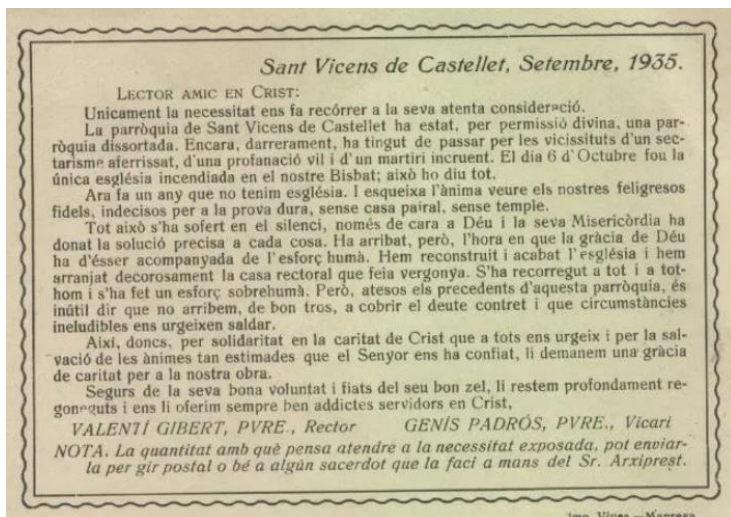
⁶ “*Conflicivitat Social i Repressió (1931-1945)*” pàgs. 40-41

De tots aquests problemes i revoltes ens interessa la Vaga General Revolucionaria d'octubre de 1934, aquesta va durar del dia 5 al 19. El motiu de la vaga va ser l'entrada de la CEDA al govern i el rebuig del poble a que no s'acceptés la llei de Contractes de Conreu. La vaga va afectar a tota Espanya i el Bages no va quedar al marge.

Com es pot llegir en el diari «El Pla de Bages»⁷ en un apartat sobre Sant Vicenç de Castellet del dia 9 d'octubre del mateix any, podem veure que hi va haver diversos incidents durant aquests dies: destacant entre aquests l'incendi de l'església i l'intent de cremar el rector i vicari dins del temple ruixant-los amb gasolina i col·locant-los un a cada costat de l'altar. En un moment donat un dels que eren allà va dir que era una salvatjada fer això i que havien pactat no vessar sang, així que van fer sortir als capellans i finalment només van cremar mobiliari i part de l'altar. Aquests fets van tenir ressò al diari La Vanguardia del 9 d'octubre on diu textualment:

*“EN SAN VICENTE DE CASTELLET. Incendio de la Iglesia. En esta población los revoltosos se apoderaron, en la noche del sábado, del cura párroco y del vicario de la iglesia y después de rociarlos con bencina los colocaron frente al altar mayor, cerrando seguidamente la iglesia y pegándole fuego. Uno de los revoltosos recordó a sus compañeros que habían acordado no cometer ningún crimen. Estos accedieron a ello y sacaron entonces a los dos sacerdotes del interior del sagrado recinto, salvándose ambos por esto motivo de morir abrasados pues los revolucionarios incendiaron luego la iglesia.”*⁸ i del 8 de novembre de 1934 on es llegeix que els dos capellans van passar la nit del 6 al 7 d'octubre amagats en una vinya propera. Malgrat que durant aquests dies es van produir molts fets

anticlericals, l'església de Sant Vicenç va ser l'única que va patir un incendi de tot el bisbat. Així ho demostra un fulletó editat el setembre del 1935 per recollir donatius per la seva reconstrucció⁹. Durant aquests fets d'octubre també van sabotejar el pont de la via de FFCC ocasionant desperfectes que van impossibilitar el trànsit de trens. Aquests fets van ser sufocats amb l'arribada de les forces de seguretat de

Manresa però tot i així les diverses vagues que hi havia a les fàbriques van seguir uns dies més.

⁷ Diari pla de Bages nº211 del 9 d'octubre del 34 pàgina 2

⁸ Hemeroteca La Vanguardia 09 d'octubre 1934 pàg 15

⁹ Imatge extreta de la web de subhastes *TodoColeccion*

Una d'aquestes vagues va ser a la bòbila Can Vidal, del patró Leandro Vidal Victori, a Sant Vicenç de Castellet. El poble era conegut en aquell temps amb el nom de Castellet de Llobregat. En aquest moviment, el meu besavi Josep Espinalt Oliva va ser acusat de ser un dels promotors de la vaga com diu en el seu sumaríssim:

«Fue uno de los promovedores de una huelga en la ladrillaría del patrono Leandro Vidal Victori, que duró mucho tiempo, terminando con su despido y que por falta de trabajo se vio precisado a marcharse del pueblo. Al llegar el Movimiento revolucionario, fue uno de los primeros en la incautación de la mencionada Bovila administrándola y explotándola hasta hace pocos meses.»¹⁰

Imatges de la bòbila Vidal (ara ja desapareguda) Foto: Arxiu Miquel Vila Extreter de: lahistoriadelpoblesvc.blogspot.com

Totes aquestes mobilitzacions i vagues van anar sent sufocades ‘ràpidament’ i va portar una repressió política i social amb milers d’empresonats, clausura d’entitats socials i culturals i en molts casos un empitjorament de les condicions laborals i/o acomiadaments d’una bona part de la població. Tot i així els fets d’octubre i la repressió posterior, malgrat semblar una gran derrota, molts ho van considerar com l’eix central de l’antifeixisme i el front-populisme català, que va fer-se notar quan a Catalunya no va triomfar l’alçament de 1936.

¹⁰ Carta de l'alcalde Jaume Dalmau a 25 de març de 1939, pàg. 12 del sumaríssim.

Relació de detinguts i empresonats per la insurrecció d'Octubre a St. Vicenç de Castellet ¹¹

Bosch Tarrés Josep	ERC/alcalde	Presó de Manresa/Vaixell presó Uruguay
Cadevall Serracanta Amadeu		Presó de Manresa
Enric Vila Josep	ERC/UR	Presó de Manresa/Vaixell presó Uruguay
Martí Tallada Marià	Aliança Obrera	Barcelona
Prat Bové Alexandre		Presó de Manresa
Sallés Figueras Jaume	ERC	Vaixell presó Uruguay/Vaixell presó Argentina

Josep Espinalt Oliva només va ser despatxat de la bòbila, no va tenir cap repercussió directa greu després de la vaga.

En Joan Prat Codina (cunyat de Josep Espinalt), va ser membre actiu durant la revolta i les vagues que es van produir durant els primers dies d'octubre. Malgrat no tenir documentació del seu processament per verificar els càrrecs que se li van imputar per aquests fets, segurament era un membre important i actiu en el moviment revolucionari ja que va ser detingut i portat a la presó de Manresa a l'octubre de 1934 a raó dels fets d'octubre¹².

Pàgina 4

EL PLA DE BAGES

Dijous, 25 d'octubre de 1934

Després dels fets revolucionaris

Relació dels detinguts a Manresa

Manuel Pagès Solé, Ramon Sanz Ibarz, Josep Soler Cabanas, Joaquim Guitart Serra, Salvador Reguant Bou, Ramon Casas Pesarrodona, Lluís Vila Galobart, Antoni Bertran Rourell, Josep Terme Ferrer, Mateu Espinalt Bajona, Marcel·lí Font Brunet, Josep Flor de Llis Geniqué, Josep Torra Pujol, Joan Masats Tapia, Pere Pallisa Garriga, Josep Canals Vives, Ramon Marin Climent, Lleonor Adell

sind Rosell Gerz, Josep Pintó Roselló, Salvador Mercader Albana, Antoni Elías, Josep Ribera, Miquel Camprubi, Ramon Ginestà, Lluís Soler Terol, Antoni Bascompte, Antoni Soler Campal, Hipòlit Barrera Garcia, Jaume Oriol, Josep Selvas Cumallonga, Vicenç Tarrés Galceran, Josep M. Jimedo Ruiz, Enric Conill Marfà, Nicolau Sierra Cerdan, Joan Gol Bascompte, Nònit Puig Vila, Josep Masach Elia,

RELIGIOSES

Sants d'avul
Sants Crispí i Crispinià, mrs., Sants Crisant i Daria, sa esposa, mrs., Sant Marcel·lí, p. i mr., Sant Bernat Calvó, b., fill de Reus, bisbe de Vic.

Sants de demà
Sant Evarist, p. i mr., Sants Lluç i Marcia, mrs., a Vic.

Cor de Maria
Avul, a Nostra Senyora de la Guia, en sa Capella, i a Nostra Senyora del Puríssim Cor de Maria, a la Seu a Sant Ignasi

Els contractes de conreu

El general Batet dicta unes disposicions per al seu compliment

Per la Comandància general es dicta anit passada la següent disposició:

«Como aclaración a las órdenes dadas por este cuartel general en relación con los contratos de cultivo, el excelentísimo señor general Batet hace saber:

Primero. Los agentes de la autoridad inspeccionan el cumplimiento

https://trencadis.diba.cat/Trencadis/imgview/trencadis/diba171890/226?contentFlg=0&hl_text=pla%20de%20bages

¹¹ Els fets del 6 d'octubre de 1934. Manel López Esteve Annex 2

¹² Relació dels detinguts a Manresa, diari Pla de Bages de dijous 25 d'octubre

Relació de detinguts i empresonats per la insurrecció d'Octubre a Santpedor¹³

Amat Salas Bonaventura		Presó de Manresa/Vaixell presó Uruguay
Branzuela Fontaner Valentí	ERC (?)	Presó de Manresa
Brunet Soler Francesc	PCC	Presó de Manresa/Presó cel·lular
Carrió Vicenç		Manresa
Closa Sala Isidre		Presó de Manresa/Vaixell presó Uruguay
Gabinyà Olivet Miquel		Vaixell presó Uruguay
Iglésies Obradors Josep		Presó de Manresa
Jordana Ramon	CNT	Presó de Manresa
Jordana Sucarrat Ramon		Presó de Manresa
López Hernández Fernando		Barcelona
Prats Codina Joan		Presó de Manresa
Riudor Iglesias Jaume		Presó de Manresa
Roca Soler Ramon		Presó de Manresa
Rubís Casaldàliga Joan	UdR	Presó cel·lular
Vila Brazuela Celestí		Presó de Manresa

En el fragment de la següent pàgina del diari *El Pla de Bages* extret de *Trencadís*, el fons local digitalitzat de la xarxa de biblioteques municipals, es pot llegir una nota de la comandància militar on avisa als que segueixen en vaga que seran acusats de delictes d'auxili a la rebel·lió.

El fet de participar en els fets d'octubre del 1934 va ser utilitzada després en els judicis sumaríssims durant la guerra Civil per acusar d'auxili a la rebel·lió als encausats i crear més antecedents per augmentar les penes.

¹³ Els fets del 6 d'octubre de 1934. Manel López Esteve Annex 2

de la taula hi havia una fassa de cafè. Això infongué sospites a la policia. En preguntar a qui pertanyia, hi hagué un moment de confusió. Aleshores fou registrada novament tota la casa i els balcons, a un dels quals, amagat a un costat, per tal de no ésser vist, fou trobat l'ex-president del Consell de Ministres senyor Manuel Azaña.

Els agents, que el reconegueren tot seguit i aquesta missió anaven encaminades les recerques, l'intimaren amb pistoles per tal que es llurés. El senyor Azaña no oposà cap resistència, i solament preguntà quin era el motiu de la detenció; els agents li contestaren que el detenien per ordre de l'autoritat militar.

En l'auto, amb els agents, fou traslladat a la Direcció Superior de Policia, on quedà detingut, amb guàrdies de vista i atès com cal, a

Nota de la Comandància militar

«De interés para los obreros de Manresa y su comarca»

Se pone en conocimiento de los obreros que por hallarse en huelga ilegal, incurren en el delito de auxilio a la rebelión previsto en el artículo cuarto del Bando del día 6 del actual, y haciendo uso de las facultades que me concede el mismo, todos aquellos que una vez pública esta advertencia no se reintegren al trabajo, quedarán despedidos y procesados, a cuyo fin se autoriza a los Patronos de la Federación de Manresa y comarca para rescindir los contratos de trabajo, admitiendo nuevo personal, y remitirán a esta Comandancia Militar relación nominal de los no presentados al trabajo, con sus domicilios.

Esta nota será publicada en la prensa local. La Federación Patronal ordenará a sus afiliados, que las fábricas permanezcan abiertas y efectúen las llamadas al trabajo a la hora correspondiente a todos los turnos.

Artículo cuarto del Bando. — Incurren en el delito de auxilio a la rebelión, los que abandonen su ocupación o trabajo habitual, o los que por haberlo abandonado no se reintegren al mismo y faciliten de este modo los planes de los rebeldes; y en todos los casos los que atenten contra la libertad individual y de trabajo.

El Comandante Militar. — SAZ.

A la comarca

na cosa i fugiren a mitja feina, que sinó em sembla que ho hagueren destruït tot les flames.

Davant d'aquests fets vandàlics, el poble ha reaccionat d'una tal manera que exigeix el càstic sever dels culpables i l'allunyament del nostre poble de totes les seves famílies, i podria molt ben ésser que davant de l'actitud aquesta encara tinguéssim de presenciar altres quadres llàstimosos.

El dilluns, dia 8, a les tres de la tarda, tingué lloc l'enterrament de les despulles del nostre digníssim Rector, Rnd. Josep Morta i Soler (A. C. S.), i amb aital motiu es palesà la gran estima en que es tenia a tan excel·lent i digníssim sacerdot. Més de dues mil persones assistiren a l'acte del sepeli; es pararen totes les fàbriques de la localitat i de les rodalies; es tancaren tots els establiments comercials, i

Nota de la comandància militar on avisa als que segueixen en vaga que seran acusats de delictes d'auxili a la rebel·lió.

https://trencadis.diba.cat/Trencadis/imgview/trencadis/diba171890/213?contentFlg=0&hl_text=pla%20de%20bages

2. La Guerra Civil

2.1 Introducció a la guerra, el cop d'estat:

El 8 de març de 1936 va tenir lloc una reunió de diversos generals de l'exèrcit¹⁴ en la que van acordar organitzar un alçament militar per enderrocar el govern del *Frente Popular* per així: «retornar l'ordre i el prestigi a Espanya». També van acordar que el govern seria manat per una junta militar a càrrec del general Sanjurjo i es seguiria el model de la dictadura de Primo de Rivera.

Emilio Mola va ser qui va encarrilar i organitzar el cop d'estat. La seva idea era fer un cop d'estat ràpid amb diversos alçaments simultanis a diferents llocs del país i fer entrar una columna dirigida per ell mateix a Madrid; en cas de que això fallés Franco aniria de les illes Canàries a l'estret de Gibraltar per a posar-se al front de les tropes colonials i avançar també cap a Madrid.

L'assassinat de José Calvo Sotelo¹⁵ va fer que els carlistes i la CEDA es comprometessin amb la rebel·lió i va acabar de convèncer als militars indecisos a alçar-se. Arran d'això Mola va fixar la data del cop als dies 18 i 19 de juliol de l'any 1936.

Tot i que l'alçament estava fixat pels dies 18 i 19 va començar el matí del dia 17 a Melilla per un dirigent falangista que va avisar del cop al dirigent local de *Unión Republicana*. Aquesta informació va arribar al comandant militar de Melilla, el general Romarales, aquest va enviar una patrulla a registrar el departament cartogràfic. El coronel a càrrec del cop va endarrerir el registre i va trucar a la caserna de la legió, des d'on van enviar un grup de legionaris que van fer que la patrulla es rendís. Van detenir a Romarales, van dictaminar l'estat de guerra i durant els següents tres dies es va estendre el cop d'estat pel país. El 20 de juliol el general Sanjurjo va morir en un accident d'aviació anant de Portugal, on era exiliat, a la zona rebel·lada d'Espanya, on havia de prendre el control de les tropes. Aquesta sobtada mort va fer que Francisco Franco el substituís i prengués el control i la posició principal al bàndol nacional.

Els militars colpistes no es van fer amb el poder ni de Madrid ni d'altres grans ciutats com Barcelona, València, Bilbao... Degut a una forta oposició. Però si que manaven sobre Sevilla, Valladolid i Saragossa entre d'altres (ciutats tradicionalment lligades a polítiques de dretes i zones rurals). Després de l'intent de fer un cop ràpid els sublevats van prendre el control de quasi la meitat del territori espanyol dividint l'estat entre Nacionals i Republicans. Com a resultat d'aquest fallit cop d'estat va

¹⁴ Emilio Mola, Luis Orgaz, Villegas, Joaquín Fanjul, Francisco Franco, Ángel Rodríguez del Barrio, Miguel García de la Herrán, Manuel González Carrasco, Andrés Saliquet, el coronel José Enrique Varela i el tinent coronel Valentín Galarza.

¹⁵ Polític, jurisconsult i ministre d'Hisenda durant la dictadura de Primo de Rivera.

començar la guerra civil per a guanyar el poder sobre l'estat.

Figura 3

<https://historiacontemporania4rteso.wordpress.com/2016/03/22/la-guerra-civil-espanyola-1936-39/>

2.2 La guerra:

Com es veu a la imatge (Fig 3) Catalunya era republicana mentre que part d'Aragó era nacionalista. Aquí òbviament la meua família no es coneixia però és el moment on va quedar separada pels diferents bàndols: El Bages era republicà i Terol nacionalista .

La guerra va tenir lloc del 17 de juliol del 1936 a l'1 d'abril de 1939 i hi havia dos bàndols enfrontats, el nacional i el republicà.

A l'inici de la guerra el bàndol republicà no tenia exèrcit i va ser gent armada del poble qui va lluitar per la república, els anomenats Milicians, lluitant en milícies organitzades per ells mateixos.

L'exèrcit Republicà es va començar a formar el 5 de setembre del 1936 però no va ser fins el 16 d'octubre que es va fundar l'Exèrcit Popular de la República. A partir del 30 d'octubre es van començar a mobilitzar tots els homes d'entre 20 i 45 anys. Durant el conflicte van existir 246 brigades mixtes tot hi que no totes van intervenir com a unitat de combat i hi va haver brigades que no es van arribar a construir, com la 246ª Brigada Mixta.

Per altra banda l'autoanomenat bàndol nacional comptava amb exèrcit des de l'inici perquè els primers sublevats eren coronels i altres figures importants en l'àmbit de la guerra.

Com que els dos bàndols anaven escassos de soldats obligaven a la gent a anar a lluitar cridant-los per franges d'edat anomenades «Quintes», també es van obrir caixes de reclutament de voluntaris per anar al front, aquestes caixes de reclutament eren perquè no tothom estava obligat a anar a la guerra, com per exemple els fills de mare vídua, i d'aquesta manera es podrien allistar.

Abans de la formació de l'exèrcit les milícies republicanes organitzaven l'exercit en columnes, aquestes son un mètode de formació de tropes que marxen ordenadament una rere l'altre dirigint-se al front o a altres punts estratègics.

El 19 de juliol, quan hi va haver el cop d'estat, Aragó va quedar dividit: per una banda hi havia la franja occidental, dominada pels sublevats i la franja oriental que era republicana. Quan Catalunya va sufocar el cop van començar a sortir milícies per intentar recuperar Aragó. Fins a finals de 1937 la línia que dividia la regió no va patir grans canvis però finalment va caure la primavera de 1938, quan l'Ofensiva d'Aragó va provocar la retirada de l'exèrcit republicà.

2.3. Els avantpassats durant la guerra:

La guerra en la meva família ens va atrapar en els dos bàndols oposats, el republicà i el nacional. En el bàndol nacional hi havia el besavi Ángel Martín Lidón. L'Angel era pagès al seu poble sense cap mena de lligam polític conegut, però gracies al triomf de l'alçament del 36 a Saragossa, molts pobles i ciutats es van veure arrossegats al bàndol nacional. La transició cap aquest bàndol va ser molt ràpida ja que el mateix 18 de juliol totes les casernes de l'exèrcit i de la Guardia Civil dependents de de la comandància de Saragossa van recolzar el cop d'estat. El 19 de juliol grups de soldats, Guàrdies Civils i ciutadans armats van anar als pobles per garantir l'adhesió als insurgents i el dia 20 ja controlaven tots els punts estratègics o vulnerables. Bello era el poble del meu besavi i està situat en un altiplà. Això és important perquè era un lloc molt adient per fer-hi un aeròdrom i així va ser, ja que als pocs mesos del començament de la guerra es va construir un camp d'aviació en pocs dies

gràcies a l'ajuda dels veïns del poble i de pobles propers. En aquest aeròdrom estaven destinats els avions de l'Aviazione Legionaria italiana i la 1ª Brigada Hispana. Cal destacar la presència de pilots tant experimentats com Aldo Gon o Franco Lucchini de les forces italianes, considerats herois durant la II Guerra Mundial i altres com Joaquin Garcia Morato i Alfredo Kindelán.¹⁶ Aquests aviadors es van allotjar a les cases del poble.

Per veure que aquesta comarca en general i en concret aquest poble van ser marcadament ‘nacionals’, vull fer notar que es va formar un “tercio de requetés carlistes” on es van allistar gran quantitat de joves del poble i va ser conegut com “Tercio Marco de Bello”. Aquest “Tercio” va tenir una curta durada ja que l'agost del 37 va ser pràcticament aniquilat en la batalla de Quinto de Ebro.

Aquesta històrica influència conservadora ve donada pel General Manuel M. Marco Rodrigo, fill il·lustre del poble que va ser el màxim responsable militar d'Aragó en la lluita i defensa del Carlisme.

I Requeté de Bello (Grup Margaritas)
Fototeca Xiloca. Ass. Cul. Trinidad www.xiloca.org

I J.Garcia Morato a l'aeròdrom de Bello (Terol)
Fototeca Xiloca, Ass..Cultural Trinitat

L'Angel va néixer a Bello, Terol, el 15 de març de 1912 i va ser mobilitzat en el regiment d'infanteria d'Aragó nº17 a dia 15 d'agost de 1936 cridat com a “Soldado de reemplazo de 1933”.

Va ser destinat a Cariñena que és només a 75 km del seu poble. Tot i que a l'expedient militar no consta cap documents de que tingués cap càrrec dins l'exercit, al poble sempre havien dit que feia de “Furriel”: Un “furriel” és un caporal, en castellà un “cabo”, encarregat de distribuir subministres a les seccions de tropes i de tota la logística, també portava els comptes de la unitat, llistes de soldats, armes, munició... en el seu expedient militar diu que feia d'auxiliar, és provable que el seu paper a la guerra fossin feines d'ajuda al front, com podria ser: transport i preparació d'alimentació, armes o munició.

¹⁶ Revista Xiloca nº36 pag 9-22

Al ser auxiliar mai va estar a primera línia de foc, sempre va estar a la rereguarda, l'Àngel deia que mai va haver de disparar, que el front li quedava molt lluny. Segons una conversa mantinguda amb el seu net, l'Àngel no tenia mals records de la Guerra ja que un superior seu (que tenia lligams amb el seu poble) el va agafar sota la seva protecció i el feia fer de “furriel” evitant així feines més dures o perilloses. Sabem gràcies al expedient militar que va estar a la guerra durant tota la campanya, ja que va ser mobilitzar el 15 d'agost del 1936 i el van llicenciar el 17 de juliol del 1939 ¹⁷.

Regto. Infanteria n.º 17

MEDIA FILIACION

Empezó a servir en _____	de <i>Ángel Martín</i> hijo de <i>Juan</i>
Cumple en _____	y de <i>Plana</i> natural de <i>Bello</i> parroquia _____
RECARGOS	Ayuntamiento de _____ Consejo _____
Por desercion _____	de _____ provincia de <i>Teruel</i> vecindado en _____
Por _____	<i>Bello</i> Juzgado de primera instancia de _____
ABONOS	provincia de <i>Teruel</i> Cuartel General de la _____ División _____
Por _____	nació en <i>15</i> de <i>Mayo</i> de <i>1912</i> , de oficio _____
Por _____	edad _____ años _____ meses _____ días, su religión C. A. R.; su estado _____
Por _____	su estatura un metro _____ milímetros. Sus señas son estas: pelo _____
Por _____	cejas _____ ojos _____ nariz _____ barba _____
Por _____	boca _____ color _____, señas particulares _____
Resulta cumplir en _____	
ESTATURA	Fue filiado como <i>del del reemplazo n.º 1933</i>
Quando se filió 1 m. _____ m.	En la revista de <i>Julio</i> de <i>1933</i> causa de _____
En _____ 1 m. _____ ml.	en el C. M. R. del Regto. Infanteria n.º 17 por _____
En _____ 1 m. _____ ml.	al _____
CRUCES	Prestó juramento de fidelidad a la Bandera el día _____
	EL TENIENTE CORONEL DEL C. M. R. _____

C. M. R.

Imatge extreta de l'expedient militar d'Àngel Martín Lidón, pàg. 1

¹⁷ Expedient militar d'Àngel Martín Lidón R/1933 de l'AGMG pàg.2

Fotografia d'Àngel Martín Lidón, Arxiu Personal J. Martín

En tornar al poble va continuar la seva vida normal, va tornar a les seves feines de camp i no per haver lluitat al bàndol vencedor va tenir cap mena de privilegi, tots eren peons d'una partida d'escacs que els hi havia tocat jugar.

La postguerra va ser igual de dura en termes econòmics pels combatents del dos bàndols. La gana i les mancances econòmiques no entenien de bàndols

Per altra banda Josep Espinalt treballava en una bòbila de Sant Vicenç de Castellet.

El besavi Josep, segons consta en la declaració del propietari de la bòbila¹⁸ d'on el van fer fora durant la vaga general revolucionària de l'octubre del 1934, es va presentar a casa seva amb documentació dels sindicats on ordenaven que li donessin feina:

“(…) Que iniciada la revolució roja se presentó en casa del declarante (...), con documentación expedida por los sindicatos y en la que ordenaba dieran trabajo al Espinalt Oliva.”

Va poder tornar ja que en aquest moment l'empresa va ser socialitzada pels treballadors segons consta

¹⁸ Extret de la declaració del testimoni L. Vidal pàgina 39 del sumari de Josep Espinalt

en els llibres d'actes:

“(…), hasta cree recordar por constar en un libro de actas, que formaron los trabajadores los que colectivizaron la industria de su propiedad, (...)”

Durant la seva estada al poble quan va començar la guerra podem llegir que testimonis van declarar en contra seu perquè segons ells, tot hi no participar en cap registre ni detenció, va fer varies guàrdies al poble portant una escopeta. Al gener de 1937 Josep Espinalt Oliva es va afiliar a la UGT, ell no havia d'anar a la guerra ja que era fill de vídua però el dia 25 del mateix mes va allistar-se voluntàriament a la Columna Karl Marx¹⁹, una de les columnes que va anar al front aragonès i on ell va lluitar durant 3 mesos. El dia 8 d'abril va tornar al poble.

Mirant les hemeroteques de La Vanguardia del 1937 i una pàgina de l'ABC he pogut saber per on passava la columna on era el besavi: El 24 de febrer la divisió Karl Marx va ser atacada a Tardeinta per l'artilleria de Santa Quiteria²⁰ i dos dies més tard va haver-hi lleugers tirotejos a Tornillos, Igriez i Tiers. A dia 28 no s'havien mogut ja que en l'hemeroteca es llegeix el següent article:

“División Carlos Marx: Duelo de artillería en las baterías, de Santa Quiteria y Tardienta. Asimismo, las bateías de Almudévar han disparado sobre nuestras posiciones en la Granja del Cuervo. Nuestros cañones han contrabatido a los enemigos, sin consecuencias.”

A principis de març l'enemic els va atacar a Alcubierre. No hi tornen a haver notícies de la columna fins quinze dies més tard, quan el dia 17 diuen que els enemics els van atacar causant algunes baixes. A dia 23 es parla de que han atacat una ermita de Leciñena²¹. A partir d'aquí ja no hi ha més notes fins passada la data en la que Josep va tornar al poble, recordem que va tornar el 8 d'abril.

Passats un mesos, a dia 16 de setembre del 1937, decideix tornar a Barcelona per anar a una altra caixa de reclutament, segons l'acte de guerra a la n°26, i així tornar al front. Des d'allà el tornen a enviar a Aragó, concretament al front l'Oscà amb la 135ª brigada mixta. Aquesta brigada es va constituir el maig de 1937 com a reserva de l'exèrcit de l'est, es va integrar a la 3ª Divisió del X Cos de l'exèrcit i durant 1937 va estar pels voltants d'Oscà. La brigada es va dissoldre després de que el 19 d'agost de 1938 es vaguessin obligats a retirar-se, havent estat pràcticament tota la brigada aniquilada, de la batalla de l'Ebre.

L'exèrcit republicà va aguantar al front d'aragó fins que el 3 de març de 1938 els Italians van bombardejar Alcañiz. Els nacionals van començar el dia 7 *l'Ofensiva d'Aragó* i el dia 9 va caure Belchite. En pocs dies també va acabar de caure Alcañiz, el van seguir Montalbán i Caspe i els rebels

¹⁹ Inicialment es deia Columna Trueba-Del Barrio

²⁰ Diari ABC del dijous 25 de febrer de 1937. Edició del matí, pàg. 9

²¹ Hemeroteca de La Vanguardia del febrer al març de 1937.

van començar a avançar per la regió. El 25 de març l'exercit republicà es va retirar del front d'Osca i en Josep es va haver d'amagar en una vall propera a Fornillos, quan els nacionals van arribar es va entregar. En el comunicat oficial sobre la guerra del diari *La Vanguardia* del 26 de març llegim que el dia anterior:

*“EJERCITO DEL ESTE- En todos los sectores de este Ejercito ha continuado hoy la intensa ofensiva del enemigo, que con incesante apoyo de tanques, artillería y aviación, ha conseguido, a pesar de la tenaz resistencia que le oponen nuestros soldados, avanzar su línea en el sector de Huesca, hasta San Julian de Banzo, Barluenga y Monflorite.”*²²

Després de capturar-lo el van enviar al camp de concentració de Miranda de Ebro. Aquest camp va ser construït al 1937 i fins el 1947 no va ser tancat, inicialment el van fer per a tancar els presos de la presa de Bilbao, era al costat del riu Bayas i dels ferrocarrils. El camp ocupava 42km² i per ell hi van passar sobre 65.000 reclusos, de mitjana hi havia 3.700 persones internades.

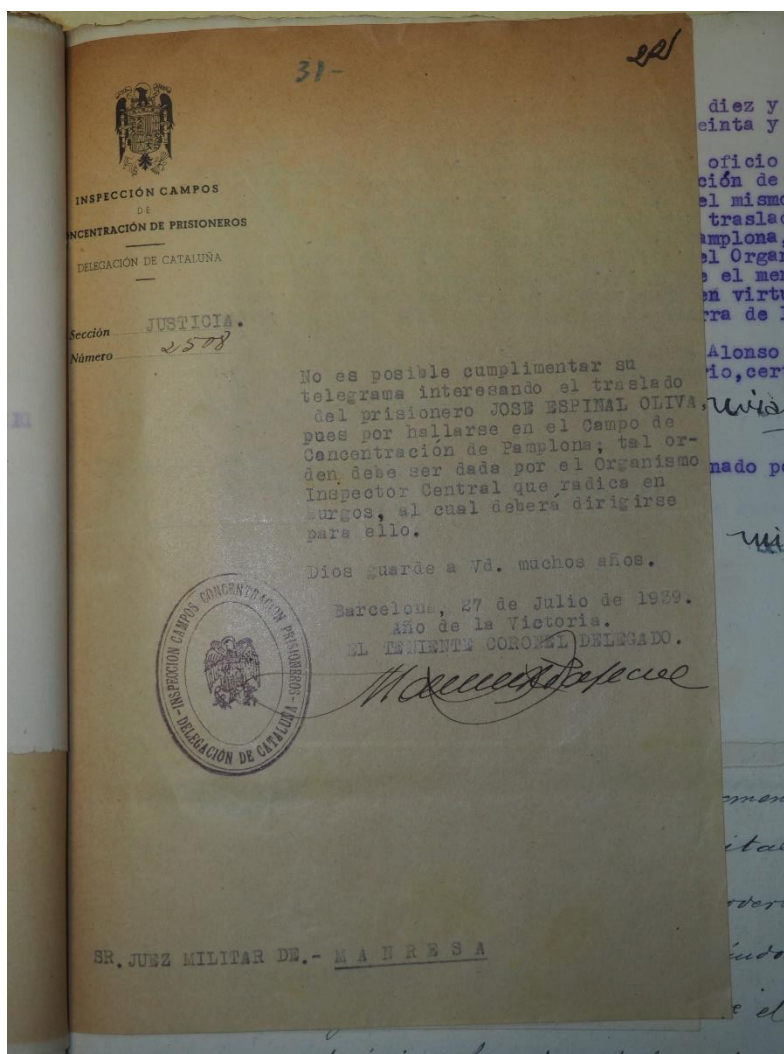
El seu pas pel camp va acabar el 12 de maig de 1938 però no es va lliurar dels nacionals, el mateix dia va ser traslladat al Batalló de Soldats Treballadors de La Bañeza: la majoria de persones que eren als batallons de treballadors era gent procedent dels camps de concentració o de l'exili. Els batallons eren una modalitat de treballs forçats on predominava el càstig, els presoners podien ser destinats al front o quedar-se a la rereguarda però majoritàriament es quedaven a la rereguarda construint o reconstruint obres civils, com podrien ser ponts, carreteres, fàbriques... Pel gener de 1939 hi havia 119 batallons de treball en els quals treballaven 87.589 presoners, al juliol només hi havia 20 batallons de treballadors, dels quals 2 eren a Manresa, i hi treballaven 13.594 presoners. Al 1940 els camps van incrementar fins a 24, dels quals tres eren a la comarca del Bages: A Manresa, Sant Joan de Vilatorrada i Sant Vicenç de Castellet.²³

²² Diari La Vanguardia, dissabte 26 de març de 1938 pàg.

²³ Carme BOTIFOLL, *Conflictivitat Social i Repressió*, pàg. 90-91

En algun moment entre el 1938 i el 1939, Josep va marxar del Batalló de Treballadors i el van portar al camp de concentració de Pamplona. Aquesta informació la sabem ja que en el seu sumaríssim hi ha un telegrama del jutge Eduardo Alonso San Román sol·licitant el trasllat de Josep a Manresa i des de la “Inspección de Campos de Concentración de prisioneros – Delegación de Cataluña” li responen que el trasllat és impossible ja que es troba en el camp de concentració de Pamplona.

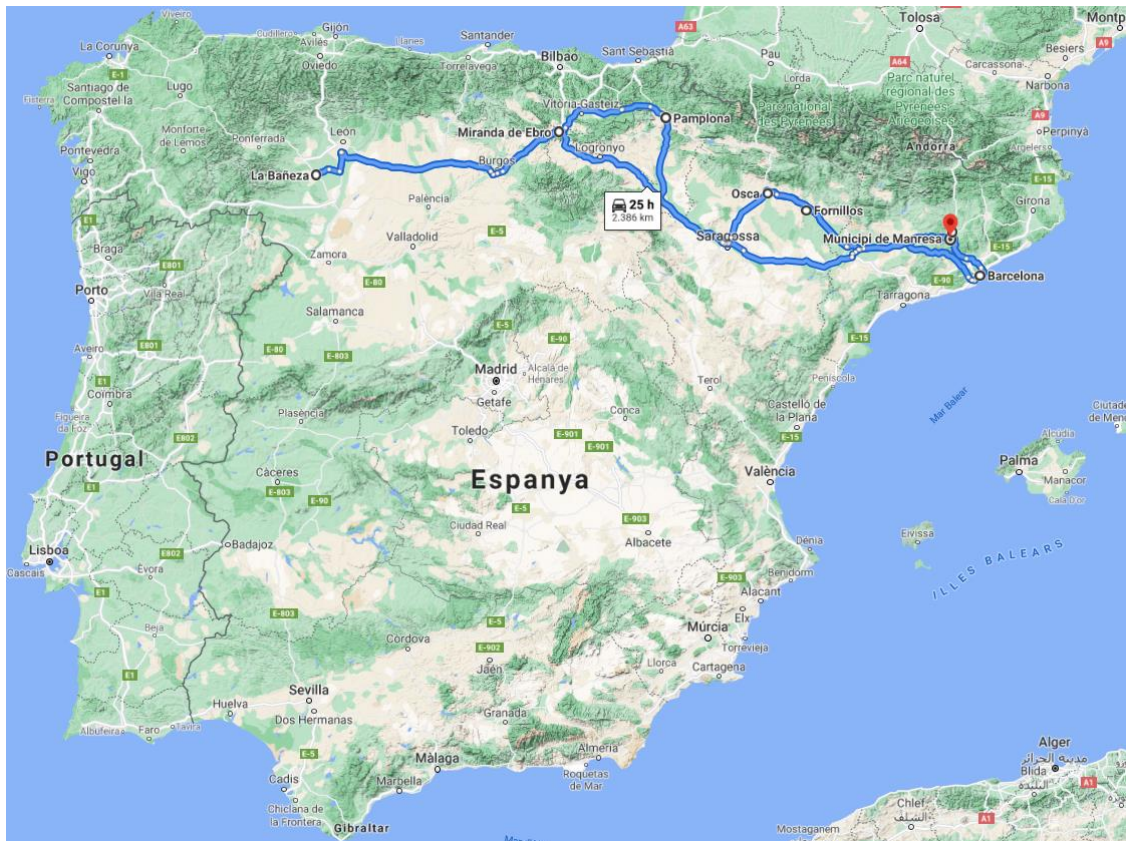
La resposta al telegrama al·legant que era al camp de Pamplona:

Pàg 31 del sumaríssim de Josep Espinalt, Arxiu militar de Barcelona

Per a fer-nos una idea de per on va ser i quins camins va haver de fer el Josep he fet un mapa aproximat de per on va passar el durant i després de la guerra, el mètode més comú de transportar presos era mitjançant les línies ferroviàries que connectaven l'estat, per això és difícil saber exactament per on va passar durant aquests anys.

*És un mapa poc fiable ja que és impossible saber per on va passar exactament però pot ser una bona aproximació per a fer-se una idea.

Mapa del recorregut de Josep del 36 al 39, elaboració pròpia

Abans de ser capturat:

Sant Vicenç de Castellet – Barcelona – Ossa - Sant Vicenç de Castellet – Barcelona – Fornillos.

Al ser capturat:

Fornillos – Miranda de Ebro – La Bañeza – Pamplona – Manresa.

Sobre el cunyat de Josep, Joan Prat Artigas, també conegut com a Bayana o Blanco; sé que va ser denunciat per fets que van tenir lloc durant la guerra abans d'anar al front, com:

“(…) uno de los más destacados ejecutores del comité, para perseguir a los derechistas. El robo y el saqueo fueron abundantes durante su actuación.”

També en la mateixa pàgina diu que va fer anar a un veí de Santpedor, Valentí Colom Grau, a un cotxe on més tard el van assassinar. Valentí Colom va sortir com a alcalde de Santpedor després dels fets d'octubre del 34, era del partit de dretes *Tradicionalistes* i la seva ideologia era la dels Requetès. El febrer de 1935 va deixar l'alcaldia sent substituït per Jaume Puig Puig, d'Esquerra Republicana. El 27 de juliol de 1936 va ser acompanyat per Joan Prat Artigas²⁴ fins un punt denominat *Casa Blanca*, segons la guàrdia civil, Joan va obligar a Valentí apuntant-lo amb un fusell a pujar a un camió amb

²⁴ Pàg. 5 Sumaríssim de Joan Prat Artigas

cinc milicians més, aquest camió el portaria a dos quilòmetres del poble i allà seria executat.²⁵

Ell no va ser acusat d'assassinat ja que només va portar al Valentí fins on el comitè li va manar, no se sap qui eren els milicians que el van assassinar.

A part d'això diu que va ser voluntari en un batalló de carretera i el consideren com a molt perillós. Possiblement els batallons de carreteres eren sapadors: els sapadors son unitats de soldats que construeixen carreteres, ponts i altres construccions que faciliten el moviment de les tropes.

En el llibre *Conflictivitat Social i Repressió Santpedor (1931-1945)* de Carme Botifoll²⁶ he trobat que el Joan, en el 1939, va passar un temps en el camp de concentració de *Barbastre*, no tenia cap constància d'això degut a que no es reflexa en cap document del seu sumaríssim ni per part dels estaments oficials ni tan sols en fa referència cap dels testimonis. Si tinc en compte que al gener del 39 les tropes franquistes entren al poble, que en un document²⁷ de les JONS s'indica que en Joan Prat Artigas va ser trobat amagat en una casa del terme de Fonollosa després “l'alliberament” de Santpedor i sabent que al març ja l'estaven jutjant jo no puc validar la informació referent a l'estada al camp de Barbastre. Aquest camp, va funcionar entre setembre de 1938 i agost de 1939, per ell hi van passar sobre 6.000 presoners.

En Joan Prat va ser delatat per una persona del poble cosa que va fer que els nacionals el poguessin localitzar i detenir en una masia de Fonollosa on estava amagat.

De l'altre cunyat del Josep, Joan Prat Codina (àlies Bacaina) no havia trobat cap informació però gràcies a les cartes que va escriure l'alcalde Antoni Colldeforns Claret des del front, que conserva la seva família, podem seguir cronològicament l'estada d'en Joan Prat Codina al front, ja que anomena diverses vegades en aquestes cartes a “El Bacaina” .

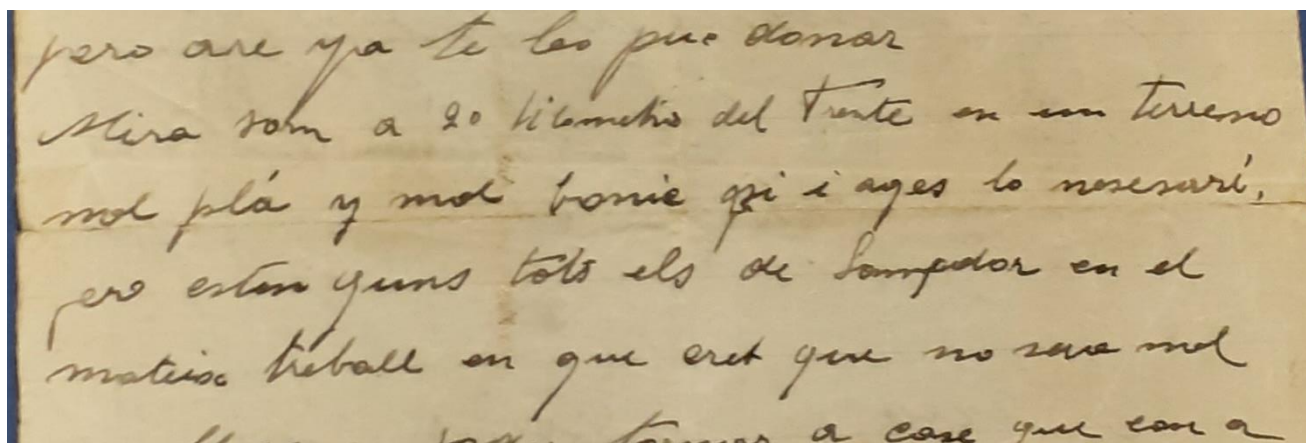
Al gener del 1938 estaven a Mont-roig (Lleida) al 1er batalló d'obres i fortificacions fent trinxeres i fortificacions.²⁸ A començament d'estiu gairebé no s'havien mogut gens, estaven a Pallargues. a 20Km del front, en el mateix batalló d'obres hi havia tots els homes procedents de Santpedor i així ho reflexa L'Antoni Colldeforns en la carta que envia a la seva família.

²⁵ Conflictivitat Social i Repressió pàg. 58

²⁶ Pàg. 89

²⁷ ATMT 3º sumaríssim 2226 pag 7

²⁸ Arxiu particular P.Colldeforns. Carta des del front 16/01/1938

“mira som a 20 Km del frente en un terreno mol pla y mol bonic si i ages lo necessari, però estem juns tots el de Sampedor en el mateix treball” ²⁹

Al juny tornen a ser a Mont-Roig, la jornada de treball és dura i el menjar escàs *“ningú estava acostumat a passar amb un got de cafè fins l’hora de dinar que ens donen uns fesols amb una mica de carn i a les 8 per sopar ens donen la meitat d’un ‘xusco’”* ³⁰. El cansament i la manca de menjar fa que la productivitat baixi més i més i demanen a la família que els hi enviïn menjar i roba al front. En les cartes diu que la gent treballa poc i sense ganes, la calor i la gana no ajuden gens, *“(…) si totes les fortificacions són com les que estem fent aquí, estem ben arregats(…)* “. Els soldats tenien permisos per anar a casa cada cert temps, però es donava permís a 40 de cada 1000 soldats i al Joan Prat li toca. El 22 de juliol s’han desplaçat fins a Pradell a 17km per la carretera d’Agramunt i la moral continua alta entre ells malgrat la gana i les jornades fent trinxeres. Com diu a la carta: *“(…)los italianos y alemanes no ganarán porque el pueblo es invencible”* ³¹. Poc sabien ells de com es desenvoluparien els mesos següents i com patirien la repressió que estava per arribar.

²⁹ Arxiu particular P.Colldeforns. Carta des del front 29/05/1938

³⁰ Arxiu particular P.Colldeforns. Carta des del front 02/06/1938

³¹ Arxiu particular P.Colldeforns. Carta des del front 22/07/1938

3. Post-guerra i repressió:

Acabada la guerra, comença un període de repressió cap als vençuts i la meva família no va quedar al marge d'aquests fets. Als pobles i ciutats va començar una veritable cacera de bruixes entre els propis vilatans, on no van quedar al marge els greuges i ressentiments que s'havien gestat abans i durant el període de la guerra.

Els fins ara “oprimits” del bàndol Nacional veuen el moment de la seva revenja i a molts llocs són els que delaten i testifiquen contra els veïns que havien militat o simpatitzat amb el bàndol Republicà, fins i tot, en alguns casos aquestes denúncies es feien com a revenges personals que poc o res tenien a veure amb els fets ocorreguts durant la guerra.

Aquest clima va propiciar durant molts i molts anys (ja acabada la guerra) que molts dels represaliats i les seves famílies visquessin en un estat de por constant i de no voler destacar gens dins la vida del poble.

Aquesta època va marcar molt profundament la meva família ‘republicana’, es va soterrar tot el que tenia a veure amb la guerra, i va passar a ser un tema tabú que ni tan sols es parlava en l'àmbit privat. Fins i tot en l'actualitat veiem que continua sent un tema que remou molt profundament els sentiments i la sensibilitat dels que van viure en primera persona aquells fets. Els pocs familiars que encara em queden que van viure la postguerra i la repressió no poden parlar lliurement d'aquella època, els hi ha quedat un pòsit de por/vergonya i de por al què diran, sembla que quan intenten parlar de la guerra o de la repressió són transportats directament a aquella època i comencen a parlar fluix com amb por de que algú estigui escoltant i veus clarament el patiment a les seves mirades i com comencen a donar respostes evasives o a canviar de tema d'una forma recurrent. Fa tot l'efecte de patir una mena de bloqueig emocional quan intenten parlar d'aquest tema ja que han estat molts i molts anys enterrant-lo dins de la memòria. Les entrevistes que he pogut fer amb dues persones de la família que van viure en primera persona els efectes de la repressió (pare executat i pare a l'exili) m'han demostrat que aquest dolor/por continua molt present encara ara que ja han passat més de 80 anys del final de la guerra.

Podem veure que els patrons i els fets es repeteixen arreu de la geografia, en Jaume Rosell i Sendrós, en una entrevista que li van fer per la revista *El Breny*, recorda així la post-guerra a Sant Vicenç de Castellet: ³²

³² La vida al Poble. <http://historiesdesvc.blogspot.com/p/fora-de-la-llei.html>

“Cap al final de la guerra, recorda la gent gran, que només es veien cares malaltisses i gent desnodrida. Els únics medicaments eren els pocs remeis casolans que es podien practicar i com a aliments, quatre productes de l'hort i unes quantes herbes feien el fet. Fins i tot hi ha qui recorda que algun gat, coloms... havien estat sacrificats per anar a parar a la cassola.

Clar que també hi havia qui va començar a practicar l'estraperlo i tenia el rebost ben ple.

Els qui havien estat soldats republicans o militants de partits oposats al del règim van ser empaitats, empresonats a Manresa, Montjuïc... , alguns van ser portats a camps de treball i d'altres van ser empresonats.

En acabar la guerra, al poble hi havia un grup de gent de caràcter marcadament franquista que feien les seves pròpies lleis. Es van prendre la justícia per la mà, van expropiar terres i vivendes, saquejaven els pocs béns que tenia la gent del poble.... Són records molt dolorosos per a totes les famílies del poble que ho van viure.

El més greu és la por que es va crear. La gent va aprendre a viure en un estat d'angoixa constant. Va ser tanta la por que, encara ara, quan els demanes que expliquin les seves vivències es neguen en rodó per temor a les conseqüències. Per a aquestes famílies el malson no s'ha acabat perquè segueixen convivint amb les famílies dels seus agressors És com si, en aquest sentit, el temps s'hagués aturat en el passat. Així doncs, la memòria de tots uns anys obscurs i de les seves víctimes, sembla ser, que romandrà oculta i sense fer-se justícia.”

Segons les dades que he extret de l'ANC ³³, al Bages, durant el franquisme (del 1938, fins al final de la Transició, el 1980) van haver 2.437 persones represaliades de les quals 78 a Santpedor i 73 a Sant Vicenç de Castellet. D'aquests represaliats van ser condemnats a mort 134 persones al Bages, entre elles 6 amb residència a Santpedor i 6 a Sant Vicenç de Castellet

Només el Barcelonès, Segrià, el Vallès Occidental, i el Baix Llobregat van tenir més residents represaliats que el Bages.

Executats de Santpedor (nascuts o amb residència)

Nom	Residència	Lloc de Naixement
GONZÁLEZ SEGURA, Brígido	Santpedor	Molinicos (Albacete prov.)
JORDANA SUCARRATS, Ramón	Manresa	Santpedor (Bages; Barcelona prov.)
POZO ORTUÑO, Eladio	Santpedor	Tres Villas, las: Escúllar (Almeria prov.)
PRAT ARTIGAS, Juan	Santpedor	Sant Vicenç de Castellet (Bages; Barcelona prov.)
UBACH COTS, Jaime	Santpedor	Santpedor (Bages; Barcelona prov.)
VILA BRANZUELA, Celestino	Santpedor	Santpedor (Bages; Barcelona prov.)
VILA PEÑA, Augusto	Santpedor	Santpedor (Bages; Barcelona prov.)

Així doncs al Bages, el 5,5% dels represaliats van ser executats, el 7,68% a Santpedor i el 8,22% a Sant Vicenç.

³³ LA SÈRIE DOCUMENTAL PROCEDIMENTS JUDICIALS MILITARS (SUMARÍSSIMS) 1939-1980 DE L'ARXIU DEL TRIBUNAL MILITAR TERRITORIAL TERCER DE BARCELONA. Col·lecció Publicacions de l'Arxiu Nacional de Catalunya, núm. 15

Executats a Sant Vicenç de Castellet (nascuts o amb residència)

Nom	Residència	Lloc de Naixement
BALLET MORROS, Juan	Rajadell	Sant Vicenç de Castellet (Bages; Barcelona prov.)
BASOMBA GRIFELL, Amadeo	Sant Vicenç de Castellet	Rubí (Vallès Occidental; Barcelona prov.)
BESORA Y PASQUINA, Jaime	Sant Vicenç de Castellet	Cardona (Bages; Barcelona prov.)
DAZZI FERRER, José	Sant Andreu de Llavaneres	Sant Vicenç de Castellet (Bages; Barcelona prov.)
GONZÁLEZ SANJOSÉ, Rafael	Sant Vicenç de Castellet	Badajoz (Badajoz prov.)
GUILAÑA OLIVET, Salvador	Sant Vicenç de Castellet	Navàs: Palà de Torroella, el (Bages; Barcelona prov.)
MARTÍ TALLADA, Mariano	Sant Vicenç de Castellet	Arnes (Terra Alta; Tarragona prov.)
PRAT ARTIGAS, Juan	Santpedor	Sant Vicenç de Castellet (Bages; Barcelona prov.)
RODRÍGUEZ RUIZ, Benito	Sant Vicenç de Castellet	Calahorra (Rioja)

Les dades no deixen de ser dades i estadístiques fins que els hi poses nom i cara, i desgraciadament dins dels represaliats de la meva família trobem en Joan Prat Artigas executat al Camp de la Bota.

3.1 Joan Prat Artigas

Militant de ERC i PSUC, és l'espòs de Dolors Sabarroja Colldeforns (també represaliada). Va néixer a Sant Vicenç de castellet i vivia a Santpedor. En Joan va ser delatat per una persona del poble i va ser capturat per una patrulla de la Falange en una casa del terme de Fonollosa, on estava amagat.

«La Auditoria de Guerra de la IV Región Militar» el va acusar de Rebel·lió Militar, l'alcalde de Santpedor el va lliurar el 15-3-39 a José Alfranca Fairen, capità del Servicio de Información de la policia Militar.

En el seu sumari³⁴ podem veure la seva declaració on reconeix alguns fets i en nega d'altres:

Arxiu familiar Francisxa Prat

Resum de la declaració d'en Joan Prat: Que és cert que abans del moviment era afiliat a ERC i quan aquest va sorgir es va afiliar al PSUC. Diu que va estar en la secció d'abastiment del comitè i que va estar vigilant la carretera amb una escopeta. També diu que el comitè el va fer desallotjar i buidar les cases de Canella i Ramon Sala per a instal·lar refugiats. És mentida que participes en el saqueig i la

³⁴ ATMT 3er de Barcelona Consells de Guerra sumaris n° 004225 1939/1939 ref 130

crema d'imatges de l'església i que es va emportar fusta per a fer-la servir com a llenya perquè molta gent ho estava fent. També es mentida que participes en escriure les llistes de gent que havia de ser assassinada i que mai havia imposat cap multa. També diu que es mentida que participes en el registre de casa els Planas però que és veritat que el declarant en unió d'Angles Ferrer fos a casa de Valentí Soler prenent nota de les existències de bens. També es cert que en aquella casa va viure un refugiat que no coneixia.

És cert que va acompanyar a membres del comitè al domicili de Miguel Pubià perquè hi havia notícies de que allà hi havia el pare i fill Planas però que no va ni flanquejar la porta. No es cert que amenacés a ningú perquè li diguessin on eren els Planas. És veritat que el comitè va obligar al matrimoni Soler a fer serveis de neteja a les escoles del poble i que no va participar directa o indirectament en cap assassinat, detenció o registre. Per últim diu que va anar a l'exercit roig però no com a voluntari sinó perquè van cridar la seva «Quinta».

El van denunciar el cap de La Falange Ramon Colom Grau i un veí que es deia José Planas Vila. Altres veïns del poble també van declarar en contra seu.

En el sumariíssim se'l acusa de marxista perillós, d'anar de voluntari al front en un Batalló de Carreteres, d'haver encobert assassinats i saquejos. També s'indica que abans de l'alçament era d'idees d'esquerres extremistes, i que després d'aquest va ser un dels executors del comitè. Va portar a Valentí Colom fins a un cotxe i que més tard aquest va ser assassinat.

TESTIMONIS:

- Manuel Planas Jovells:

Diu que el coneix des de abans de l'alçament, que tenia idees d'esquerres i que era afiliat a la unió de rabassaires i a ERC. Quan va sorgir el Comitè Revolucionari va actuar com a milicià sota les seves ordres, se'l veia portant una escopeta i una pistola i era destacat per la seva actuació persecutòria contra les «persones de l'ordre».

Va intervenir en la crema i robatori d'imatges de la església.

Tot hi creure que no va participar directament en assassinats sap que ell i altres marxistes escrivien llistes de qui havia de ser assassinat, considerant-se'l inductor i encobridor dels delictes.

Al començar el moviment nacional va intentar detenir al testimoni i al seu pare entrant a casa seva, no ho va fer perquè estaven amagats.

Va participar en robatoris i en registres de cases com la del senyor Llusà

- Antonio Bertran Soler:

Declara que abans del moviment era d'extrema esquerra afiliat a ERC i a la Unió de Rabassaires.

Durant el moviment nacional se'l va veure passejant amb escopeta i pistola i era del comitè revolucionari. Va intentar detenir a Manuel Planas i al seu pare en la finca de Vinyes que posteriorment va ser registrada. Sap que va marxar voluntàriament al front a lluitar contra l'exercit Nacional.

- Angel Prat Carreras:

Coneix a l'acusat des de abans de la guerra i era militant de ERC i de Rabassaires, va ser una persona destacada del comitè revolucionari. Va intervenir en la destrucció d'imatges de l'església, va registrar les cases Vinyes i Púbia per a trobar a Planas pare i fill. També va registrar la casa del Sr. Llusà i des de l'inici de la guerra se'l va veure armat amb pistola i fusil patrullant el poble.

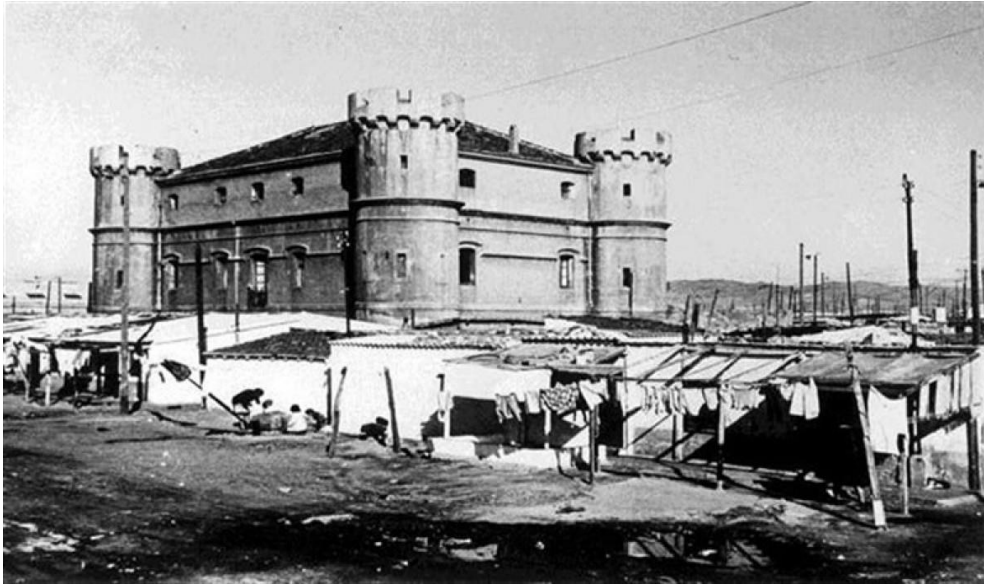
- Ramon Colom Grau:

Declara que coneix a l'acusat des de abans de la guerra i era militant de ERC i de Rabassaires, va ser milicià a les ordres del comitè revolucionari però no formava part d'aquest. Creu haver sentit que va participar en la crema de imatges de l'església i que tenia fusta a casa. El considera inductor o encobridor dels assassinats del poble. Sap que va intervenir en alguns registres, que va acompanyar al germà del testimoni al cotxe on posteriorment seria assassinat, que va registrar i saquejar la casa de Llusà i que va marxar voluntàriament al front de batalla.

Com podem veure en aquest judici i per extensió podem deduir que en molts d'altres, aquests tipus de judicis no complien cap tipus de garanties legals. Sembla que ja estaven condemnats abans d'entrar a judici. Les declaracions dels testimonis no anaven acompanyades de cap prova, fins i tot podem veure que els testimonis es contradiuen en algunes de les seves declaracions. També és important remarcar que tots els testimonis afirmen conèixer a l'encausat d'abans de la guerra i tots recalquen que era d'esquerres, marxista o exaltat, això pot indicar que ja existia alguna desavinença anterior als fets, ja sigui de caire social o laboral. També crida l'atenció que es tingui en consideració com a prova una suposició o un rumor d'un o més testimonis.

A en Joan Prat Artigas Se'l acusa de tot el que han dit durant les declaracions els testimonis i se li imputa el delictes de rebel·lió militar, va ser condemnat a pena de mort i afusellat el 26 de maig de 1939³⁵ al camp de la Bota a Barcelona. En la partida de defunció fan constar la causa de la mort com “Hemorragia interna”.

³⁵ Certificat de defunció del Registre Civil del jutjat municipal nº7 de Barcelona

Imatge del Camp de la Bota durant la postguerra. Imatge de l'agència Europa Press.

El llicenciat en història Pep Martí explica en un reportatge ³⁶ com eren les últimes hores dels condemnats a mort: *“L’últim trajecte vital dels condemnats no podia ser més cruel. Un cop Franco rebia la sentència del consell de guerra amb la condemna a mort d’un pres, si no exercia el dret de gràcia, donava el que es deia el “enterado”, és a dir, donar-se per assabentat de la condemna i, per tant, facilitar-la. La nit anterior a l’execució, es comunicava al pres el seu destí. La família del condemnat no sabia res fins que, quan anava a la presó a interessar-se per ell, li comunicaven la seva mort. De la presó Model, els qui havien de ser afusellats eren traslladats, lligats, al Camp de la Bota. Un cop executats, se’ls amuntegava en un camió i se’ls duia al Fossar de la Pedrera, a Montjuïc, per ser enterrats en fosses comunes. “*

La repressió franquista tenia com a objectiu clar escarmentar militants o simpatitzants de partits d’esquerres, als membres de sindicats i d’organitzacions obreres, és a dir a qualsevol que hagués simpatitzat amb la república (ja hagués sigut militar o no). Es pot veure que la repressió era un objectiu i no pas una conseqüència del conflicte armat amb les declaracions del general Mola al maig del 1936:

“Se tendrá en cuenta que la acción ha de ser en extremo violenta para reducir lo antes posible al enemigo (...) serán encarcelados todos los directivos de los partidos políticos, sociedades o sindicatos no afectos al Movimiento, aplicándoles castigos ejemplares a dichos individuos para estrangular los movimientos de rebeldía o huelgas”

³⁶ <https://www.naciodigital.cat/noticia/120471/execucions/matinada/al/camp/bota>

Unes declaracions que recull l'historiador Paul Preston del G. Mola al seu secretari, José María Iribarren deixa clar com es pensava actuar durant la guerra i per extensió durant la repressió.

“Una guerra de esta naturaleza ha de acabar por el dominio de uno de los dos bandos y por el exterminio absoluto y total del vencido”

D'aquestes declaracions podem extreure amb facilitat que la repressió durant la post-guerra va ser orquestrada ja abans de l'inici del conflicte. Calia que el bàndol perdedor desapareixes i amb ell les seves idees polítiques i socials, tot el que recordés la II República havia de ser exterminat. Les condemnes repressives buscaven l'escarment públic dels encausats. Aquesta forma d'actuar va obtenir els resultats esperats d'una manera ràpida, els represaliats van passar a ser els 'empestats' als pobles, van ser anul·lats i senyalats durant molt de temps.

La repressió dins la meua família va continuar, com podem observar en els consells de guerra sumaríssims de la meua rebesàvia Elvira Colldeforns Claret³⁷ i de dues de les seves filles, Dolores³⁸ i Anna Sebarroja Colldeforns³⁹. Aquí podem veure el caràcter exemplaritzant que tenien molts d'aquests judicis, ja que malgrat la poca entitat que tenien els delictes dels que se les acusava les penes van ser de dotze anys i un dia de presó per l'Anna i la Dolores Sebarroja i de 8 anys de presó major per la seva mare. També és veu el marcat biaix polític i repressor en les condemnes ja que sempre es ressalta la pertinença a sindicats i a partits polítics no afins al bàndol vencedor.

A Santpedor catorze dones van ser empresonades però només s'han trobat les fitxes de llibertat provisional de vuit d'elles del Patronat de la Mercè i al fons del Centre Penitenciari de dones de Barcelona. Aquestes fitxes corresponen a: Carmen Fernández González, Ambrosia García González, Francisca González Moreno, Josefa Escudero Navarro, Neus Boixader Colom, Elvira Colldeforns Claret, Ana Sebarroja Colldeforns i Dolores Sebarroja Colldeforns⁴⁰.

Anna i la Dolores Sebarroja Colldeforns van estar a la presó de dones de Barcelona i en van sortir en llibertat provisional el 7 de novembre de 1942⁴¹, estant empresonades 4 anys, 1 mes i 25 dies i 4 anys, 3 mesos i 1 dia respectivament.

³⁷ ANC, Consells de guerra sumaríssims n°9507

³⁸ ANC. Consells de guerra sumaríssims n°5205

³⁹ ANC. Consells de guerra sumaríssims n°5205

⁴⁰ Carme BOTIFOLL *Conflictivitat Social i Repressió a Santpedor*.

⁴¹ ANC. Fons 229. Delegació provincial de BCN del Patronat de Ntra Sra de la Mercè

Llistat de represaliats a Santpedor ⁴²

Cognoms, nom	edat	Residència	Procediment	Procediment	Nº Causa	any	Pena
PUJOL CASALS, Clemente	42	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005201	1939	Absolt
CENTELLAS FONTANET, Francisco	52	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	001476	1939	Absolt i baixa en el càrrec municipal que ocupava
ANTICH GUINOT, José	28	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	009505	1939	Absolt, multa o presó subsidiària
CORDEROURA DUARRI, José	43	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004224	1939	Absolt, remissió o a disposició d'altres autoritats
VILANOVA GRAS, Mateo	49	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004224	1939	Absolt, remissió o a disposició d'altres autoritats
LLATJÓS PLANOS, Francisco	25	Santpedor	Consells de guerra	Procediment	--	1939	Arxiu
VALLS SOLER, Juan	62	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	000891	1939	Catorze anys de reclusió temporal
ARNAU VERNEDA, Jacinto	34	Santpedor	Consells de guerra	--	008802	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
BOIXADER COLOM, Nieves	47	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005196	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
BOIXADER FERRER, Pedro	27	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	001551	1940	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
BURGAROLAS PLANS, Juan	26	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	027733	1940	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
COLLADO CABEZAS, Juan	46	Santpedor	Consells de guerra	--	010810	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
CORDERROURE FELIP, Juan	51	Santpedor	Consells de guerra	--	015101	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
ESPINALT VALLS, Francisco	60	Santpedor	Consells de guerra	--	009041	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
GRANER PORTELLA, Isidro	37	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005201	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
GUITO SOLER, José	39	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	001091	1940	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
IGLESIAS OBRADORS, José	56	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	027733	1940	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
REGUANT BACARDIT, Francisco	48	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004224	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
ROCA PRAT, Isidro	68	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	028577	1941	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
ROCA SOLER, Ramón	53	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004224	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
RODRÍGUEZ GIMÉNEZ, Francisco	46	Santpedor	Consells de guerra	--	009043	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
RUBIS CASALDÀLIGA, Juan	53	Santpedor	Consells de guerra	Causa ordinària	000290/IV	1947	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
SALA CASANDÀLIGA, José	49	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	015101	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
SEBARROJA COLLEDEFORN, Ana	33	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005205	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
SEBARROJA COLLEDEFORN, Dolores	31	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005205	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
SERRA VINYALS SERRA, Juan	39	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	001278	1940	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
SIMÓN FERRER, José	26	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	000155	1940	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
TORREDEFLO PRATS, José	66	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	027733	1940	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
VALERO BARRIOS, Juan	25	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	017179	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
VALLS PRATS, Pedro	34	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	000891	1939	Dotze anys i un dia de reclusió temporal
CODINAS VIÑAS, Juan	21	Santpedor	Consells de guerra	--	005241	1939	Llibertat
COROMINAS PRAT, Ramon	39	Santpedor	Consells de guerra	--	007557	1939	Llibertat
FONT BOIXADER, Maria	20	Santpedor	Consells de guerra	--	005197	1939	Llibertat
SEGÚ BENAJÁN, María	34	Santpedor	Consells de guerra	--	005204	1939	Llibertat
GONZÁLEZ SEGURA, Brígido	40	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	010382	1939	Mort
POZO ORTUÑO, Eladio	34	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	009052	1939	Mort
PRAT ARTIGAS, Juan	36	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004225	1939	Mort
SORIANO OCHANDO, Domingo	37	Santpedor	Consells de guerra	--	000278	1939	Mort
UBACH COTS, Jaime	24	Santpedor	Consells de guerra	--	--	1939	Mort
VILA BRANZUELA, Celestino	34	Santpedor	Consells de guerra	--	--	1939	Mort
VILA PEÑA, Augusto	27	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	011409	1939	Mort
ANTICH GUINOT, José	28	Santpedor	--	--	--	1939	Multa, remissió o a disposició d'altres autoritats
TORREDEFLOT SALA, José	50	Santpedor	--	--	--	1939	Multa, remissió o a disposició d'altres autoritats
CASANOVAS SALA, Pedro	29	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	029871	1939	Quinze anys de reclusió temporal
ESPINALT FERRAN, Antonio	38	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005199	1939	Quinze anys de reclusió temporal
ESPINALT VALL, Juan	48	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004229	1939	Quinze anys de reclusió temporal
GARCÍA HERNÁNDEZ, Fernando	33	Santpedor	Consells de guerra	--	010525	1939	Quinze anys de reclusió temporal
JUNYENT BRANSUELA, Celestino	45	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	001476	1939	Quinze anys de reclusió temporal
MECA MAÑAS, Felipe	31	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	017899	1939	Quinze anys de reclusió temporal
PUJOL SINGLA, Ángel	49	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004226	1939	Quinze anys de reclusió temporal
REGUANT FERRER, Valentín	57	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005195	1939	Quinze anys de reclusió temporal
RIERA ESPINALT, Juan	42	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005200	1939	Quinze anys de reclusió temporal
ROCA VILASECA, Juan	41	Santpedor	Consells de guerra	--	009504	1939	Quinze anys de reclusió temporal
ROSELL SALA, José	39	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	029181	1941	Quinze anys de reclusió temporal
SALA PLANAS, Juan	47	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004229	1939	Quinze anys de reclusió temporal
SOLER SOLER, Jaime	39	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004229	1939	Quinze anys de reclusió temporal
CAPARROZ COLLADO, Antonio	43	Santpedor	Consells de guerra	--	012445	1939	Reclusió perpètua
CASTAÑO CAZORLA, Gregorio	35	Santpedor	Consells de guerra	--	009047	1939	Reclusió perpètua
CHACÓN GL, Manuel	31	Santpedor	Consells de guerra	--	009049	1939	Reclusió perpètua
CORNET VILASECA, Jaime	41	Santpedor	Consells de guerra	--	009045	1939	Reclusió perpètua
MOLINA MOLINA, Joaquina	35	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	005198	1939	Reclusió perpètua
SERDANS CASANOVAS, Ramon	33	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	014185	1939	Reclusió perpètua
DUARRI MUSELLA, Jaime	56	Santpedor	--	--	--	1939	Sense declaració de responsabilitats
SALA VALL, José	31	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	015106	1939	Sis anys i un dia de presó major
CALDERER PEY, Ramón	45	Santpedor	Consells de guerra	--	005194	1939	Sobreseïment
GRIMA CARRILLO, José	34	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	030990	1942	Sobreseïment
LOZANO MUÑOZ, Matías	53	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	014455	1939	Sobreseïment
TORREDEFLOT SALA, José	50	Santpedor	Consells de guerra	--	005202	1939	Sobreseïment
ANTICH GUINOT, Antonia	38	Santpedor	Consells de guerra	--	009503	1939	Sobreseïment provisional i un mes d'arrest menor
PUJOL CASALS, Montserrat	38	Santpedor	Consells de guerra	--	009506	1939	Sobreseïment provisional i un mes d'arrest menor
BADAL CAPILLA, José	33	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004228	1939	Vint anys de reclusió temporal
FERRER PUJOL, Jaime	36	Santpedor	Consells de guerra	--	010371	1939	Vint anys de reclusió temporal
SAGUÉS FERRER, Eduardo	43	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	004227	1939	Vint anys de reclusió temporal
AMAT SALA, Pedro	37	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	029638	1942	Vint anys i un dia de reclusió major
COLLEDEFORN CLARET, Elvira	57	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	009507	1939	Vuit anys de presó major
ESCUADERO NAVARRO, Josefa	31	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	009050	1939	Vuit anys de presó major
FERNÁNDEZ GONZÁLEZ, Carmen	26	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	009046	1939	Vuit anys de presó major
GARCÍA GONZÁLEZ, Ambrosia	40	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	009048	1939	Vuit anys de presó major
GONZÁLEZ MORENO, Francisca	22	Santpedor	Consells de guerra	Sumaríssim	009051	1939	Vuit anys de presó major

⁴² ANC, Llista de reparació jurídica de víctimes del franquisme (1938-1978) (actualitzada)

3.2 Dolores Sebarroja Colldeforns

La Dolores Sebarroja Colldeforns teixidora de Santpedor i dona d'en Joan Prat Artigas també va haver de fer front a un judici acusada de robatori i saqueig a cases de gent de dretes i de l'església durant “el domini roig”. Els testimonis recalquen que era la dona d'un membre del comitè i la seva afiliació a UGT i a ERC. Les declaracions dels testimonis entren en contradicció, ja que tot i assegurar que la coneixien, alguns la confonen amb una germana seva que vivia a Sant Vicenç de Castellet. A les declaracions de varis testimonis diuen que no saben si va participar en els saquejos, els únics que ho afirmen són en Ramón Sala Llussà i les J.O.N.S de Santpedor.

En la declaració de Dolores Sebarroja reconeix haver estat afiliada a la UGT abans del G.M.N i nega tots els altres delictes afirmant que desconeixia que hi hagués fusta de l'altar de l'església a casa i nega que el seu marit Joan Prat Artigas formés part del comitè revolucionari però sí que estava a les seves ordres.

Va ser condemnada per Rebel·lió Militar a 12 anys i 1 dia de reclusió menor.

Arxiu familiar D.Espinalt

3.3 Anna Sebarroja Colldeforns

L'Anna Colldeforns Claret també era de Santpedor i teixidora a la Fàbrica Carreras del mateix poble. En l'expedient de l'Anna trobem una nota on s'indica que ha sigut denunciada verbalment per l'Alcalde i cap de la Falange de Santpedor. Els testimonis que declaren contra ella són els mateixos que havien declarat en el de la seva germana Dolores a excepció d'un nou testimoni en José Planas Vila, soci i directiu de la fàbrica Carreras. En la declaració d'aquest es pot veure clarament que no coneixia cap fet dels que s'acusava a l'Anna ja que sempre fa servir expressions com: “he oído decir...” “lo sabe de rumor...”. El testimoni té clarament una animadversió cap a l'Anna ja que ell era directiu de la fàbrica on treballava i l'Anna havia estat una treballadora activa dins el moviment obrer a la fàbrica. En la seva declaració diu: “*Al surgir el Glorioso*

Arxiu familiar D.Espinalt

Movimiento Nacional fue perseguido por los rojos, lo que motivó tener que huir del pueblo y

esconderse hasta la liberación del pueblo” i també especifica: “Que conoce a la encartada por haber trabajado en la fábrica (...) era de antecedentes izquierdistas y excitadora de masas”.

Els testimonis diuen que abans del moviment nacional ja era d'esquerres, que criticava l'alçament, que aprovava la conducta dels dirigents rojos del poble i que va participar en la requisita de mobles i objectes de gent del poble. Altres testimonis ignoren si va participar en robatoris però diuen que al ser esposa d'un membre del comitè, Joan Prat Codina (a) Bacaina, es va beneficiar dels saquejos. A més el «Comandante de puesto» diu que va participar, juntament amb la seva família, al saqueig de l'església. Tots els testimonis recalquen que era la dona d'un membre del comitè revolucionari i que ella no reprovava la conducta del seu marit. També afegeixen que “el Bacaina” és en parador desconegut i és una persona perillosa i extremista.

L'Anna en la seva declaració diu que arrel de sorgir el moviment nacional va tenir la necessitat d'unir-se a la UGT. No sap si el seu marit és membre del comitè però quan li preguntava deia que estava a les seves ordres. Nega haver participat en cap saqueig ni robatori. La fusta de l'altar la va portar el seu marit a casa i tenien una eina de Ramon Sala perquè un individu del que no sap el nom la va deixar allà.

Aquest cas en concret deixa clar com els judicis es feien servir com a revenja personal per l'activisme laboral i per ser la dona d'un membre del comitè.

Finalment va ser sentenciada per Rebel·lió Militar i condemnada a dotze anys i un dia de presó menor.

3.4 Elvira Colldeforns Claret

L'Elvira era una dona de caràcter, coneguda com la gata negra, teixidora de professió i veïna de Santpedor. Va ser acusada de saqueig de l'església, robatoris a cases de gent de dretes, promotora d'escàndols, tenir tendència a perjudicar a gent de dretes i ser mare política d'individus que van formar part del comitè revolucionari.⁴³

Durant el judici sis persones van testificar en contra seu, tenien en comú que tots eren de dretes i tots testifiquen sobre suposicions o rumors que havien escoltat. Com el cas de la seva filla Anna també

Arxiu Familiar, Elvira Colldeforns a Saragossa

⁴³ Informe de Ramon Colom, cap de les J.O.N.S de Santpedor. ANC, Consells de guerra sumaríssims nº9507

testifica en José Planas directiu de la fàbrica Carreras, remarca que era marcadament d'esquerres i afirma: *“que a menudo dicha mujer vertía frases en contra de las personas derechistas, que tenían que matarse todos los sacerdotes, hacer desaparecer todas las Iglesias y otras palabras contra la religión Católica”*. Així que tornem a intuir que algunes declaracions dels testimonis teníem més a veure amb odis personals que amb fets delictius.

Elvira en la seva declaració va negar tots els delictes, reconeix això sí, que tenia fusta procedent de l'altar de l'església i que la feia servir com a llenya per cremar.

El 17 de juny de 1939 es va presentar la policia a fer un registre a casa de l'Elvira per buscar material incriminatori, però el resultat del registre va ser negatiu segons consta a l'acta que es va aixecar.⁴⁴ Sorpren aquest registre perquè en les declaracions dels testimonis no s'indica res que doni peu a fer aquesta actuació, tal vegada el registre es va fer perquè l'Elvira era la sogra d'en Joan Prat Artigas (afusellat) i d'en Joan Prat Codina, en aquell moment en parador desconegut.

L'Elvira va ser jutjada i condemnada per: robatori, assalt i auxili a la rebel·lió militar. La pena imposada va ser de vuit anys de presó major⁴⁵. El vint de juny de 1939 va ingressar a la presó⁴⁶ de dones de Barcelona amb un dels seus nets, fill de l'Anna i d'en Joan Prat Codina. Aquí podem veure la duresa de la repressió dins la família, ja que l'Elvira en aquell moment tenia tota la família represaliada i ningú es podia fer càrrec de l'infant. L'Elvira tenia les seves filles Dolores, Anna i Maria a la presó, i els gendres: un afusellat, un exiliat a França i l'altre pres en un batalló disciplinari de soldats treballadors.

L'Elvira va sortir de presó amb règim de llibertat provisional l'onze de juliol de 1941^{47 48} però subjecte a exili, fet que l'impedia tornar al Santpedor. La memòria i fotos familiars ens diu que va exiliar-se a Saragossa, cosa que encara va fer més dura la repressió i la vida de tota la família.

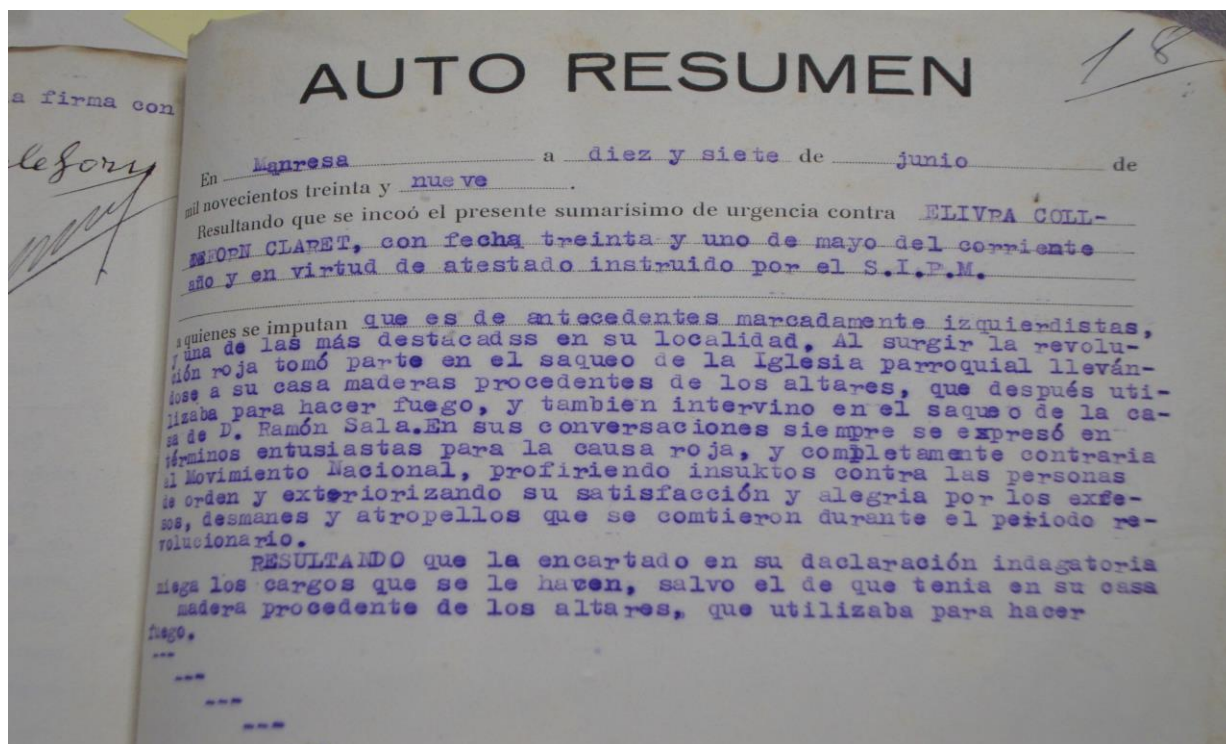
⁴⁴ Acta del registre efectuat a casa d'Elvira Colldeforns Claret, ANC, Consells de guerra sumaríssims n°9507

⁴⁵ Sentència del 28 de juny de 1939. Consell de Guerra Permanent número 2 de Barcelona.

⁴⁶ . Carme BOTIFOLL *Conflictivitat Social i Repressió a Santpedor*. ANC, Fons 200 U.I.247 Reg de altas i bajas 1939

⁴⁷ B.O.E. del 2 d'agost de 1941

⁴⁸ ANC, fons 229. D.P.B del patronat de Ntra Sra de la Mercè U.I. 497. Fitxes de llibertat vigilada.

A la imatge anterior es veu el component repressor i venjatiu dels processos sumaríssims ja que es consideren proves incriminatòries tant els suposats actes delictius com els pensaments i formes d'actuar del jutjat durant “el periodo revolucionario”.

3.5 Josep Espinalt Oliva

La repressió del Josep Espinalt Oliva, àlies amorós, no va començar a la postguerra com en els casos anteriors. En Josep estava al front d'Osca (Fornillos) el 25 de març del 1938 quan va ser capturat per l'exèrcit nacional. Va ser enviat al Camp de concentració de Miranda de Ebro on hi va romandre fins 12 de maig de 1938 que va ser enviat al Comano Genio C.T.V. 1er Batallón de Trabajadores 3ª Compañia⁴⁹. I el 9 de febrer de 1940 ingressa a la presó de Manresa provinent del Batalló de Treballadors nº 7 de la Bañeza⁵⁰. El tretze de març de 1940 se li concedeix presó atenuada, és a dir, ha de romandre arrestat a casa seva i s'ha de presentar els dilluns i dijous al jutjat Militar⁵¹. Sabem que en Josep també va passar per un camp de concentració de Pamplona ja que en el seu sumaríssim trobem una providència del Jutge Sr. Alonso on s'indica que en Josep no ha pogut

Arxiu familiar D.Espinalt

⁴⁹ AGMG.BDST caja 302611 Expediente 46620

⁵⁰ ANC FONS 236 U.I.834

⁵¹ Providència del Jutge G.Roman. A. T. M.T. 3er, Sumaríssim 002179 pag 31

ser traslladat des de la Bañeza a la presó de Manresa per trobar-se al Camp de Concentració de Pamplona.⁵²

Després del periple de passar pels camps de concentració i pel BB.TT., en Josep es va haver de fer front també a un judici sumaríssim on és jutjat per la seva participació en els fets d'octubre de 34.

L'informe de la Guardia Civil de Sant Vicenç diu que pertanyia a la UGT “*destacándose siempre como verdadero revolucionario y propagandista de sus ideas*”⁵³. En Jaume Dalmau alcalde de St. Vicenç de Castellet declara que va ser promotor de la vaga a la bòbila de Leandre Vidal i que va incautar aquesta bòbila administrant-la i explotant-la. Trobem els testimonis de Leandro Vidal (amo) de Antoni Claverias Torrens (l'encarregat) que també testifica sobre els fets de la bòbila recordant que va ser acomiadat per discrepàncies amb l'amo i afegeix que en Josep va marxar voluntari al front amb la centúria “Valbuena”⁵⁴.

En Josep Espinalt en la seva declaració reconeix haver-se afiliat a la U.G.T quan va començar el G.M.N i haver anat voluntari al front d'Aragó amb la columna Karl Marx. Nega haver incautat, administrat i explotat la bòbila Vidal ja que ell simplement era vocal de la cooperativa “La Constància” que era la que explotava dita bòbila.

Va ser declarat culpable d'auxili a la rebel·lió i condemnat a 12 anys i 1 dia de reclusió temporal commutada per una pena de 8 anys de presó major. Va romandre 884 dies a presó⁵⁵.

En els documents del sumaríssim trobem adjuntat un document indagatori segellat a Pamplona⁵⁶ i signat per Manuel Planas Juvells “de Barcelona en el campo de Pamplona”, on diu que el Josep tenia bones relacions amb els comitès de Sant Vicenç i de Santpedor, també s'hi esmenta la seva dona Maria Sebarroja Colldeforns i la seva sogra, l'Elvira Colldeforns Claret, aquest fet fa que s'obri una investigació a la meva besàvia Maria.

En aquest judici sumaríssim tornem a veure el tarannà marcadament repressiu per haver participat en els moviments obrers durant la segona república, ja que tots els testimonis són preguntats sobre actes anteriors a la guerra (fets d'Octubre del 34) i no es testifica ni s'aporta cap documentació sobre actes comesos durant el conflicte armat (que passa a un segon pla). També queda clar que s'aprofita per investigar i encausar a la seva dona i a la seva sogra.

⁵² ARCHIVO TRIBUNAL MILITAR TERRITORIAL TERCERO, Sumaríssim 002179 1939 / 1942

⁵³ Informe de la G.Civil. A. T. M.T. 3er, Sumaríssim 002179 1939 / 1942

⁵⁴ Centúria formada al poble de St.Vicenç de Castellet. <http://historiadelpoblesvc.blogspot.com/2013/11/la-guerra-al-poble.html>

⁵⁵ ANC, Fons Centre penitenciari d'homes de BCN, presó Model, fons 236 U.I. 834

⁵⁶ A. T. M.T. 3er, Sumaríssim 002179. Inspección de prisioneros.

3.6 Maria Sebarroja Colldeforns

El cas de la Maria és d'aquells que no surten a cap llistat ni llibre sobre la repressió ja que no té expedient propi a cap arxiu. La memòria familiar ens deia que havia estat a la presó durant la postguerra i que fins i tot havia hagut de deixar el seu fill a càrrec d'uns cunyats quan va entrar al centre penitenciari. La sorpresa va saltar quan, dins de l'expedient sumaríssim del seu marit Josep Espinalt, vaig trobar la seva documentació.⁵⁷

La Maria era filla de l'Elvira Colldeforns Claret (àlies Gata negra), nascuda a Santpedor i domiciliada a St. Vicenç de Castellet, de professió teixidora.

Arxiu familiar D.Espinalt

El 25 de març de 1939 els nacionals ja eren a Sant Vicenç, aquest dia la Guàrdia Civil va demanar la detenció de la Maria arrel d'una investigació oberta durant el sumaríssim del seu marit. El dia següent es van presentar a casa seva i la van detenir.

La detenció va ser basada en rumors i manipulacions d'informació, cosa que no era poc comuna en aquella època. Va ser acusada de participar en la socialització de la fàbrica en la que treballava. Aquesta fàbrica era a la carretera que portava de Sant Vicenç a Manresa, la fàbrica Pladellorenç Rovira. Segons la investigació podem saber que la fàbrica era un lloc tranquil i que no va patir revoltes ni vagues, fins l'arribada del front d'un ex treballador anomenat Tomàs Sanjuan⁵⁸ que va començar a influir en les treballadores.

El propietari de la fàbrica, el Joan Pladellorenç, els hi va dir als seus treballadors que era impossible oferir-los-hi millores ja que no generaven prou capital. Després d'això els hi va proposar a les treballadores que fossin elles les que gestionessin la fàbrica i ho van acceptar.⁵⁹

El mateix director de la fàbrica diu, en la seva declaració, que no li consta que durant el temps que la fàbrica fos autogestionada es robés cotó o cap altre material.

El 25 de març de 1939 es demana a la Guardia Civil que la detingui i aixequi atestat “*para la comprobación de los cargos que se le imputan*”, a dia 26 li prenen declaració. En ella declara que treballava a la fàbrica de teixits Pladellorenç fins inicis del 1938 quan es va decidir entre els treballadors deixar de fer-ho. La Maria diu que va ser del control de la fàbrica però que la va posar el

⁵⁷ ARCHIVO TRIBUNAL MILITAR TERRITORIAL TERCERO, Sumaríssim 002179 de Josep Espinalt Oliva.

⁵⁸ Es pot veure un video del senyor Sanjuan a: <http://www1.memoria.cat/presos/ca/content/tots-els-v%C3%ADdeos-dentrevistes-presos>

⁵⁹ A. T. M.T. 3er, Sumaríssim 002179. Declaració del Sr.Pladellorens

mateix Sr. Pladellorens (amo de la fàbrica) i que no es va requisar cap peça de cotó, només se’n van vendre unes quantes amb l’aprovació del Sr. Pladellorenç se suposa que per a aconseguir efectiu. També se li demana si coneix a “la gata negra” i ella diu que és la seva mare però que fa 3 anys que no la veu ja que viu en un altre poble.

En la declaració de Joan Pladellorens Rovira, reconeix que com la fàbrica no rendia i no hi havia capital, va proposar als treballadors que fossin ells mateixos els que la fessin treballar. També reconeix que la Maria “*fue buena hasta la llegada del Sr. Sanjuan*”.

Tot i la declaració del amo de la fàbrica, exculpatòria, la Guàrdia Civil decideix detenir la Maria i la posen a disposició del Jutjat Militar número 2. Tots els documents indagatoris que s’adjunten a la investigació son exculpatoris, l’informe de l’alcalde diu que sempre va tenir bona conducta al poble però menteix dient que quan va esclatar el moviment “rojo-revolucionario” va marxar del poble i no es va saber res més d’ella (la Maria continuava vivint a St. Vicenç). Un altre informe indagatori de la G.C. afirma que “*esta individua durante su permanència en este pueblo ha observado buena conducta*”, però afegeix que segon rumors va participar en la destrucció d’ornaments de l’església de Santpedor (rumors erronis o malintencionats ja que d’aquests fets són acusades les seves germanes i mare que sí vivien a Santpedor). En canvi les J.O.N.S de Sant Vicenç fan un informe totalment oposat ja que afirmen que es va dedicar a fer propaganda marxista, afiliada a la C.N.T i que va formar part del comitè de control de la fàbrica..

Maria Sebarroja Colldeforns resta a la presó de Manresa fins que el 27 de novembre de 1939 en que es presenta una carta a la “Jefatura” de la presó de Manresa demanant poder sortir a fer una visita a una germana que està ingressada molt greu “*(...) mi hermana Montserrat gravemente enferma de fiebre tifoidea en el hospital de esta Ciudad, desearía vivamente poderla hacer una visita (...)*”⁶⁰

Després d’enviar aquesta carta, el 27 de novembre, el jutge li coincideix la llibertat, la seva única obligació serà anar el primer dia i el dia 15 de cada mes als jutjats. “*(...)teniendo en cuenta el tiempo que lleva detenida la solicitante y la escassíssima importància que sobre la misma pesa (...) se decreta su libertad(...)*”.⁶¹

La repressió cap a la Maria Sebarroja Colldeforns demostra un cop més el caràcter repressor i exemplificant que tenien els judicis. Malgrat que els testimonis demostrin que era una dona de bona conducta tant a la feina com a la vida del poble va anar a presó. El fet de ser filla de l’Elvira Colldeforns Claret i haver participat en la col·lectivització de la fàbrica era prou argument per ser declarat culpable.

⁶⁰ A. T. M.T. 3er, Sumaríssim 002179. Carta de Maria Sebarroja al Jutge Militar.

⁶¹ A. T. M.T. 3er, Sumaríssim 002179 Providència del jutge Sr. Alonso nº 0766462

3.7 Joan Prat Codina

En Joan Prat Codina àlies Bacaina era nascut a Santpedor i es va exiliar a França al acabar la guerra per por a la repressió. Trobar informació dels exiliats és realment complicat ja que al no haver-hi judicis sumaríssims d'aquests no saps per on començar a tibar del fil. En els arxius de la causa general de Santpedor⁶² consta que era dirigent d'ERC adherit als Rabassaires a Santpedor i que estava en parador desconegut.⁶³ En els mateixos documents de la C.G. hi ha un llistat dels membres del comitè de Santpedor constituït el 21 de juliol del 36. Els integrants del comitè⁶⁴ eren: Miguel Galidá Olivet, José Rosell Sala, Franciosco Brunet Soler, Clemente Viladiu Costa, Francisco Garcia Collado, Francisco Colldeforn, Celestino Vila Bransuela, Juan Prat Codina, Emilio Solddevila, Antonio Colldeforn Claret.

He tingut la sort d'accedir a les cartes personals que va escriure l'Antoni Colldeforns Claret⁶⁵ (alcalde republicà de Santpedor) des de l'exili a la seva família. En aquestes cartes s'esmenta alguna vegada al “becaina” i gràcies a això he pogut esbrinar que en Joan Prat Codina va fugir a França com d'altres persones del poble i van anar a un camp de refugiats francès. En una carta de l'Antoni Colldeforns a la seva família del novembre del 39 demana si saben alguna cosa del “Bacaina” i en una altra carta⁶⁶, explica el següent: *“De Juan Prat te diré que estuvo en parte de suerte, salió del campo de concentración para trabajar en unas minas y que por cierto han ganado buen jornal y el trabajo no le ha faltado nunca y puede disponer de algún dinero (...)”*. Entre la documentació he trobat dues cartes escrites per en Joan Prat Codina, una dirigida al cunyat de l'Antoni Colldeforns i l'altra a la dona del mateix. En la primera demana informació de la adreça de l'Antoni a França, ja que ell no l'ha pogut localitzar, i per poder ajudar-lo si està en necessitat. En aquesta carta trobem que en Joan explica el següent: *“Champclauson 7 de gener de 1941 (...) Pues sabrás que yo antes trabajé en una compañía de Trabajos(...) del departamento del Yonne y en la retirada fui a parar al departamento del Gard, donde estoy ahora pues fui a pedir Trabajo en unes mines y me dieron y hace seis meses que trabajo(...)”*⁶⁷ Cercant informació sobre les mines de Champclauson vaig topat amb un fòrum on llista els noms dels exiliats espanyols que van treballar en aquesta mina i que provenien d'algun camp

⁶² FC-CAUSA_GENERAL,1594,Exp.12

⁶³ FC-CAUSA_GENERAL,1594,Exp.12 pàg 42 i pàg 47

⁶⁴ FC-CAUSA_GENERAL,1594,Exp.12 pàg 53

⁶⁵ Hi ha publicacions que afirmen erròniament per la coincidència dels cognoms que l'Antoni Colldeforns Claret (a. Victu) era germà de l'Elvira Colldeforns Claret (a. Gata negra) .

⁶⁶ Arxiu personal de Paquita Colldeforns Antúnez. Carta incompleta i sense data

⁶⁷ Arxiu personal de Paquita Colldeforns Antúnez. Carta de Joan Prat Codina a Clemente 7/01/41

de refugiats.

*Benitez Alonso, Blanco Juan, Canada Clemente, Canas Francisco, Carpio Fidel, Coloma Pablo, Ecija Angel, Fernandez Antonio, Gabernet Francisco, Garcia Cristino, Garcia Jose, Garcia Salvador, Monforte Pascual, Monzon Jose, Mure Julian, Nieto Arturo, Nogales Santiago, Peralta Angel, Renedo Thomas, Rippoll Luis, Ruiz Manuel, Sans Luis, Sanchez Juan, Sanchez Thomas, Vernet Pedro, Villagrassa Marcelino, Yepes Juan, Santisteve Francisco, Plana Eduardo, Luque Manuel, Soto Jose, Alvarez Hermelito, **Prat Juan**, Pena Pablo, Gomez Juan, Gomez Rufino, Lombrano Antonio, Martinez Jose, Mateo Juan, De Dios Llanos Dionisio.*

Llistat de refugiats espanyols treballadors a les mines de les Cevenes.⁶⁸ residents a Champclauson

En aquest llistat hi trobem en Joan Prat Codina. En la segona carta⁶⁹ del 25 de març del 41, ja ha localitzat a l'Antoni Colldeforns, s'ha comunicat amb ell i s'ofereix a fer d'intermediari per fer arribar les notícies entre l'Antoni i la seva família, ja que l'Antoni està a la part de ocupada de França (II Guerra Mundial) i es difícil que ella pugui rebre cartes des d'aquella zona. “(...) *no me puede decir casi nada, lo mismo que le dije yo, y aquí te mando la tarjeta que él me mandó para que puedas ver su letra y dice estar con buena salud y de la familia no sabe nada, y que trabaja en aviación (...)*”.

El nombre d'exiliats arribats a França l'any 1939, va desbordar totes les previsions de govern francès. Els camps de refugiats estaven molt per sobre de les seves capacitats reals, Els exiliats estaven amuntegats, sense cap mena mesura sanitària, malalts, sense sostre on aixoplugar-se, i a les portes de la segona Guerra Mundial. Això va fer que el govern francès decidís treure'n profit (o aprofitar-se) dels exiliats. El 12 d'abril de 1939, un decret⁷⁰ del govern Daladier sotmetia els refugiats que desitjaven quedar-se a França a obligacions econòmiques i militars:

“Article 2 : Les étrangers sans nationalité et les autres étrangers bénéficiaires du droit d'asile, sont soumis à toutes les obligations imposées aux Français par la loi du 11 juillet 1938 sur l'organisation de la nation en temps de guerre. Ils peuvent faire l'objet de réquisitions individuelles ou collectives, générales ou locales, fondées sur la nationalité, sur l'âge ou sur la profession.”

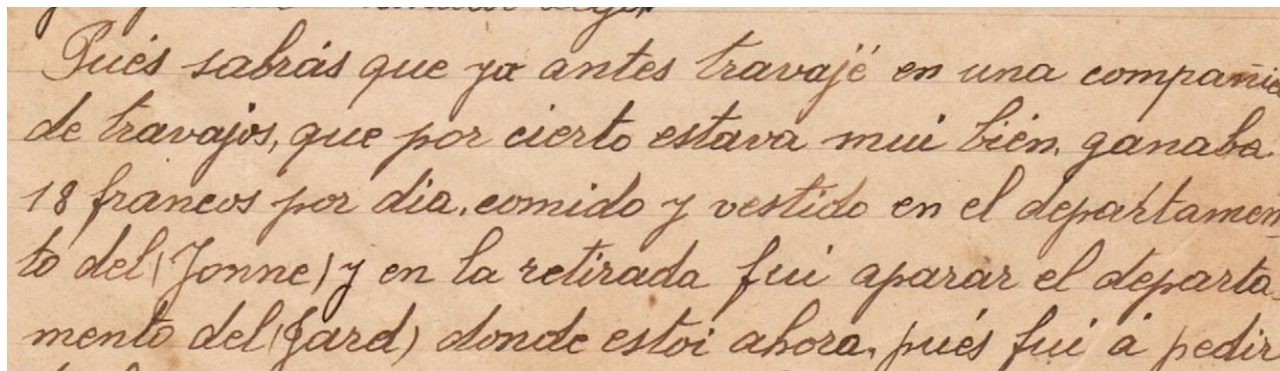
Així els que no havien trobat feina (cosa molt comú) es van veure obligats a unir-se a la *Legió Estrangera*, als *Regiments de Marxa de Voluntaris Estrangers* (RMVE) o a les *Companyies de Treballadors Estrangers* (CTE). En Joan Prat Codina podem suposar que es va estar en una CTE a

⁶⁸ <https://www.filae.com/v4/forums/recherches-genealogiques-j-ai-liste-refugies-republicains-espagnols-cevennes-gardoises-maj-t1060897-p1.html>

⁶⁹ Arxiu personal de Paquita Colldeforns Antúnez, Carta d'en Joan Prat Codina a Montserrat 25/03/41

⁷⁰ *Journal Officiel* du 16 avril 1939, p. 4910.

Yonne (regió de Borgonya) fins a meitats del 40, segons es desprèn d'una carta⁷¹ on diu : “(...)pues sabrás que yo antes trabajé en una compañía de Trabajos (...) en el departamento de Yonne (...)”

Els treballadors dels CTE van ser utilitzats com a mà d'obra barata, cobraven sobre 300 francs al mes, un 60%-70% menys que el salari d'un francès⁷². Depenent d'on es treballés, o de la perillositat, es podien obtenir unes bonificacions per rendiment. Aquestes eren pactades prèviament entre l'empresari i el comandant de la CTE i validades pel ministeri.

Segons un treball publicat a la web de AUXERRETV (Web Tv de l'Yonne) indica que tot fa pensar que els republicans espanyols procedents dels camps del sud de França van ser destinats a la indústria de l'aviació i a la fabricació de municions.⁷³

El 15 juny de 1940 les tropes Alemanyes entren a Yonne i es produeix una fugida massiva tant dels exiliats que treballaven a les CTE com de la població en general. Podem veure aquesta notícia publicada al diari L'Yonne républicain: “*Quand les Allemands sont entrés dans l'Yonne ce 15 Juin 1940, le département est désert « L'Yonne s'est vidée de ses habitants » Les réfugiés espagnols, qui avaient l'expérience de l'arrivée en vainqueur de la soldatesque franquiste, précédée par le harcèlement des stukas allemands ou de l'aviation Italienne, ont semble t-il tenté eux aussi de se mettre à l'abri.*”⁷⁴, on diu que a l'entrada dels alemanys a l'Yonne, aquest estava buit d'habitants i que els refugiats espanyols, per la seva experiència passada, també sembla que van intentar refugiar-se. Així doncs amb l'entrada de les tropes alemanyes i la retirada francesa, es veu obligat a fugir de nou i es dirigeix uns 600 Km cap al sud, cap a la regió de Gard on va trobar feina ràpidament en unes

⁷¹ Arxiu personal de Paquita Colldeforns Antúnez. Carta de Joan Prat Codina a Clemente 7/01/41

⁷² Vincent Parello. Les compagnies de travailleurs étrangers (CTE) en France à la fin de la Troisième République. <https://doi.org/10.4000/bulletinhispanique.4328> pàg 233-250

⁷³ MEMOIRE, HISTOIRE des REPUBLICAINS ESPAGNOLS LEUR ARRIVEE DANS L'YONNE http://www.auxerretv.com/content/public/Republicains_Espagnols_dans_l_Yonne/YGELarriveedesRepEsp.pdf

⁷⁴ Diari L'Yonne Républicain 15 de juny de 2010

mines de carbó i es va establir a Champclauson fins la dècada dels 60 que va tornar a Catalunya.

Així doncs que el Joan va tenir força sort en la vessant econòmica-laboral (altres exiliats van ser explotats i maltractats social i laboralment), però la vessant familiar va ser tant dura com la de qualsevol altre exiliat. La seva dona Anna

Sebarroja, quan les circumstàncies ja ho van permetre, feia algun viatge a França (en algun poble francès proper a la frontera) per poder-se veure i algun cop fins i tot amb els fills perquè no es perdés el contacte familiar.⁷⁵

En Joan va estar a França fins a primers de la dècada dels 60 que va tornar a Santpedor. On va viure fins la seva mort al juliol del 76.

Vivendes dels treballadors de la mina. Chamclauson (França)

⁷⁵ Informació facilitada pel seu fill Mario i la seva fillola Dolors.

4. Conclusions:

Ha sigut un treball difícil de fer, no mentiré, quan em vaig plantejar el tema i vaig decidir començar, esperava que fos molt més senzill. Que no tingués la senzillesa que esperava no ha fet que em donés per vençut o pensés en abandonar-lo, sinó que al contrari, m'ha motivat a seguir i esforçar-m'hi més. No he descobert res mai abans vist. ni he arribat a unes conclusions que es podrien considerar un avenç per alguna àrea de la ciència, però per a mi és un treball molt important. He descobert coses que molta gent mai sabrà i que possiblement ni s'han plantejat, he pogut veure com era la meua família, què els hi va passar, què van fer... Gràcies a aquests petits descobriments he pogut esbrinar d'on vinc i per què hi ha buits en algunes converses familiars.

La cerca d'informació familiar semblava fàcil ja que encara hi ha familiars directes vius dels protagonistes del meu treball i pensava que el que realment em costaria seria trobar la documentació oficial guardada en els arxius però sorprenentment ha sigut a l'inrevés. He topar amb un mur de silenci familiar o simplement de desconeixement. Els records de la guerra i la post-guerra estan amagats sota capes i capes de vergonya i por. Això ha fet que m'adoni de que la repressió va funcionar tal com ho havien planejat i els seus fruits han arribat fins els nostres dies . Així a l'anar a parlar amb ells només em vaig trobar amb : “No ho recordo” , “No ho sé, era molt petit, ”d'això no se'n podia parlar a casa, anava veient com anaven desviant l'atenció del tema per no parlar d'aquella època fosca i miserable i sempre acabaven parlant de temes menys dolorosos per a ells.

En canvi, m'ha sigut molt fàcil localitzar i trobar els sumaríssims i les dades oficials. M'ha sorprès la predisposició i facilitat de molts arxius per ajudar a localitzar les dades que volia consultar o rebre reproduccions tot i la lentitud a rebre la documentació.

Ara que tinc el Treball de Recerca acabat tinc bones i males sensacions, la part bona és que he après molt de com es va desenvolupar la guerra i les represàlies d'aquesta. He vist que aquesta família que mai vaig poder arribar a conèixer era ferma als seus ideals i lluitaven pel que creien just, això ho considero una de les coses bones que he descobert amb aquesta investigació.

Per altra banda he vist la fredor amb la que tractaven als capturats al front i als perdedors de la guerra, és dur imaginar aquestes situacions repressives. Llegint cartes de l'exili, parlant amb gent externa a

la família que encara recorda, llegint els documents que he aconseguit, m'adono que la vida als pobles durant la guerra i la post-guerra no era tan fàcil ni tant afable com podia pensar. Els rumors, les traïcions, els rancors entre famílies estaven a l'ordre del dia. Era fàcil culpabilitzar un veí simplement amb una denúncia o un fals testimoni (ja fos d'un bàndol o de l'altre segons l'època).

Un cop més he vist que la història sempre és escrita pel bàndol vencedor i mai és imparcial, per això és important mantenir vives les vivències dels que han perdut la guerra i no deixar-nos enganyar o condicionar pels que la van guanyar. Totes les històries tenen dues versions però lamentablement en molts casos, com en la meua família, s'ha perdut una d'elles, amagada i silenciada fins a desaparèixer.

Una altra de les coses que m'ha deixat un mal regust és saber que tothom té una família amb històries interessants però que mai seran descobertes degut al poc interès cap al passat de la majoria de gent, això fa pensar en tota la gent que va donar la vida i no serà recordada i, per altra banda, en la gent que voldrà aprendre però per la pèrdua de la memòria familiar mai explicada no podrà saber el que voldria saber.

La postguerra i la repressió encara fan mal a moltes famílies, és feina nostra normalitzar el poder parlar d'aquests temes, sense jutjar-los ja que cadascú ha caminat amb les seves sabates. No deixem perdre la nostra memòria familiar ja que malgrat mai sortirà a cap llibre d'història, és la que ens ha portat fins aquí i ha fet que siguem com som, tant si en som conscients com si no.

Annex 1:

Mètodes de repressió

Els batallons de treballadors:

Quan va començar la Guerra Civil els sublevats van crear els primers batallons de treballadors, que eren dependents de les unitats militars. Al maig de 1937 Francisco Franco va firmar un decret en el que estenia el dret al treball als presoners de guerra, per portar-ho a terme van crear els “Batallones de Trabajadores Prisioneros de Guerra”.

En el sistema de Batallons de Treballadors hi havia les persones anomenades pels franquistes desafectes enfront el Moviment Nacional, tot hi no haver rebut cap condemna dels tribunals. Al juliol de 1937 es va crear la “Inspección de Campos de Concentración de Prisioneros” per evitar concentracions de desafectes i opositors del moviment.

En el 1940 els batallons originals van ser substituïts per a “Batallones disciplinarios de soldados trabajadores”, això és degut a que en l'ordre del Ministeri de l'exèrcit de 20 de desembre de 1939 sobre el Servei Militar i la Marina no reconeixia com a vàlid el servei militar prestat en el front de l'exèrcit republicà. Això va fer que la gent que hagués sigut considerada desafecte del nou règim hagués de fer serveis militars dins d'aquesta estructura dependent de l'exèrcit.

Aquests batallons van servir per a alleugerar la pressió demogràfica dels camps de concentració, també van ser molt útils pel futur nou règim ja que proporcionaven molta mà d'obra esclava, els interns d'aquests camps feien tasques relacionades amb la guerra i la reconstrucció del país. El destí més comú que podies tenir en aquest tipus de batallons era la construcció d'infraestructures en la línia de combat, com pot ser cavar trinxeres o construir refugis. Si demostraves una major qualificació pels treballs et podien englobar en batallons especialitzats per les indústries militaritzades o usats com a mà d'obra barata en empreses privades. Els que eren qualificats com a no aptes eren utilitzats en serveis auxiliars o destinats als hospitals dels camps de concentració. No hi ha gaires comunicats de testimonis sobre la vida en els batallons però sabem que les condicions de vida eren dures, com relata Rafael Torres:

“Privados de libertad y de los más elementales derechos Civiles, despojados de sus pertenencias y propiedades, hacinados en recintos inmundos, arrancados de su tierra y sus familias, sucios, hambrientos, condenados a penas enormes por delitos imposibles en la mayoría de los casos, sin imputación alguna en otros, muchos de los cientos de miles de los prisioneros de guerra

republicanos fueron reducidos tres de guerra, literalmente, a la esclavitud.”⁷⁶

Al gener de 1939 hi havia 119 batallons, en els quals treballaven 87.589 presoners. Al juliol, a Catalunya hi havia 20 batallons en els que treballaven 13.594 presoners.

Hi va haver 18 persones de Santpedor, entre elles el meu besavi, que van estar en algun batalló de treballadors. Concretament el meu familiar era al batalló numero 7 de La Bañeza.

Els Camps de Concentració:

Els camps de concentració es van crear poc mesos després de començar la guerra amb l'objectiu de classificar les persones caigudes com a presoneres al front i rescatar aquells que podrien servir en l'exèrcit Nacional.

Es calcula que van existir sobre 300 camps de concentració i hi van passar entre 700.000 i un milió de presoners entre els anys 1936 i 1942.

Un cop entraves en un camp de concentració les comissions classificatòries dels mateixos camps et determinaven el destí, si et declaraven com *afecte* et deixaven en llibertat ja que recolzaves el règim franquista, si et declaraven *desafecte lleu* i no tenies cap responsabilitat política t'enviaven a un batalló de treballadors i si et declaraven com a *desafecte greu* t'enviaven a presó i quedaves a disposició de l'auditoria de guerra.

Era comú ser torturat i maltractat tot hi no haver sigut acusat de cap delicte formalment, en els camps regnava la gana i les malalties degut a les pèssimes condicions amb les que tractaven als interns. També els falangistes i les famílies de víctimes republicanes donaven pallisses als interns, això era permès ja que els mateixos que custodiaven els camps eren exmilitars nacionals que també maltractaven als presos.

Els camps buscaven el reeducament dels interns, els volien adoctrinar per tornar-los afins al règim o si més no que tinguessin tanta por que no el critiquessin mai més. Per aconseguir això feien coses inhumanes per a netejar-los el cervell. Cada dia eren obligats a cantar el *Cara al Sol* i altres lemes franquistes, l'església catòlica deia sermons molt agressius per a adoctrinar-los i òbviamment era obligatori assistir a les misses.

⁷⁶ Extret de pàg.92 de Carme BOTIFOLL. *Conflictivitat Social i Repressió*

Annex 2: Josep Espinalt

Comando Genio C. T. V. Bón. de Trabajadores 3ª Compañía

MEDIA FILIACION

Se incorporó 12/5/1938

Cumplió

Procede de

Está en la casificación

Salió a incorporarse a

hijo de José Espinalt Oliva y de Salvador y de Dolores

natural de San Pedro provincia

de Barcelona, residencia actual en la

Viente de la calle calle de Doniña

núm. 54 piso

Estado casado Edad 29 Nombre de

su mujer Maria Sabariego Collado

Religión C. A. B. Estatura 1'60

Pelouca Ojos pardo Cejas peluda Nariz regular

Barba id Boca grande Color moreno

Señas particulares

Sirvió en

Firma y huellas dactilares

4 de Julio de 1938 José Espinalt

Año de 1938

Comando Genio C. T. V.

Batallón de Trabajadores

3ª Compañía

Procedente de Campo de Concentración

de Miranda de Ebro (Burgo)

Expediente Personal

del Trabajador

Esplanalt

Oliva } José

Número de Orden 118

AGMG.BDST caja 302611 Expediente 46620

DECLARACION INDAGATORIA DEL PROCESADO

José Espinalt Oliva

En *Barcelona* a *veinticinco* de *Abril*
de mil novecientos cuarenta y *uno*

Ante el Sr. Juez y de mi Secretario, compareció el acusado *José Espinalt Oliva*

Instruido por S. S.^a con arreglo a derecho, fué exhortado a decir verdad y siendo examinado convenientemente DECLARA:

Que se llama como queda dicho: hijo de *Salvador* y de *Delores*
de *treinta y dos* años de edad; natural de la
parroquia de *Sampreda* Ayuntamiento de *id*
partido judicial de *Barcelona* provincia de *Barcelona*
vecino de *Barcelona, Barriada Saldas sin*
de profesión *Pedón* estado *casado* sabe leer
y escribir y *que nunca ha sido procesado*

Con arreglo al artículo 460 del Código de Justicia Militar, se hace constar que las
señas personales son: estatura _____, color _____, pelo _____,
ojos _____, nariz _____, boca _____, barba _____

Viste en este acto _____

DECLARA:

Que con anterioridad al 9 de N. N. no pertenecía a ningún partido político ni sindical y al ingresar el mismo se afilió a la sindical 26.6.5.

Que con fecha veinticinco de Enero de mil novecientos treinta y siete se alistó voluntario al ejército rojo, marchando al frente de Aragón enrolado en la columna "Carlos Marx", y permaneciendo en el mismo hasta el día ocho de Abril del mismo año que regresó al pueblo.

Que no es cierto se incautara de una bíbula y que la administrara y explotara ya que el dicente solamente formaba parte como vocal de la Compraventa denominada "La Constante", que era quien explotaba la mencionada bíbula.

Que no tiene más que decir, siendo lo dicho la verdad y leida que le ha sido la presente declaración se afirma, ratifica y firma con 15 de que doy fe.

José Espinalt

Sección 1

Sección 2

Declaració d'En Josep Espinalt Oliva (AMT 3er Barcelona)

40
38

DECLARACION DEL testigo

En Manresa a doce de Junio de mil novecientos cuarenta y uno, ante este Juzgado compareció el testigo anulado al margen, el cual fué enterado del objeto de su comparecencia, de la obligación que tiene de decir verdad, y de las penas en que incurre el reo de falso testimonio, siendo juramentado con arreglo a su clase, y

Preguntado por las generales de la Ley, dijo: Llamarse como queda dicho, de cuarenta y seis años de edad, de estado casado natural de Manresa de profesión Industrial que no ha sido procesado, y con domicilio en Manresa - C/ Viladordis nº 7 - B.

y que no le comprenden las demás.

Preguntado, si conoce a Jose Espinalt Oliva y diga cuanto sepa respecto a la conducta actuación y antecedentes del mismo de antes y durante el G.M.N. contesta: Que conoce al individuo porque se le pregunta desde hace varios años por haberlo tenido a trabajar en la Bovila que tiene establecida el declarante en San Vicente de Castellet, que a primeros de 1934 despedió dicho individuo por la significación política que tenía, toda vez que era de arraigadas ideas marxistas, habiendo tenido en virtud de dichas ideas algunas discusiones con el declarante por cuyo motivo como deja dicho lo despidió. Que iniciada la revolución roja se presentó en casa del declarante el individuo en cuestión, en cuya fecha no estaba el dicente por haberse escondido, pero tenía a un encargado suyo llamado Antonio Claveria, con documentación expedida por los sindicatos y en la que ordenaba dieran trabajo al Espinalt Oliva; continuando en la casa, hasta cree recordar por constar en un libro de actas, que formaron los trabajadores los que colectivizaron la industria de su propiedad, se marchó voluntariamente al frente por el mes de Agosto o Septiembre de 1936. Que dicho encartado formó parte del Comité de Control y si bien en este momento no puede precisar el cargo que desempeñó cree recordar también fué el de vicepresidente, hasta que como se deja dicho marchó voluntariamente al frente. Que es cuanto sabe y puede decir de lo que se le pregunta, por haber estado como ya deja dicho el dicente escondido durante toda la dominación roja.

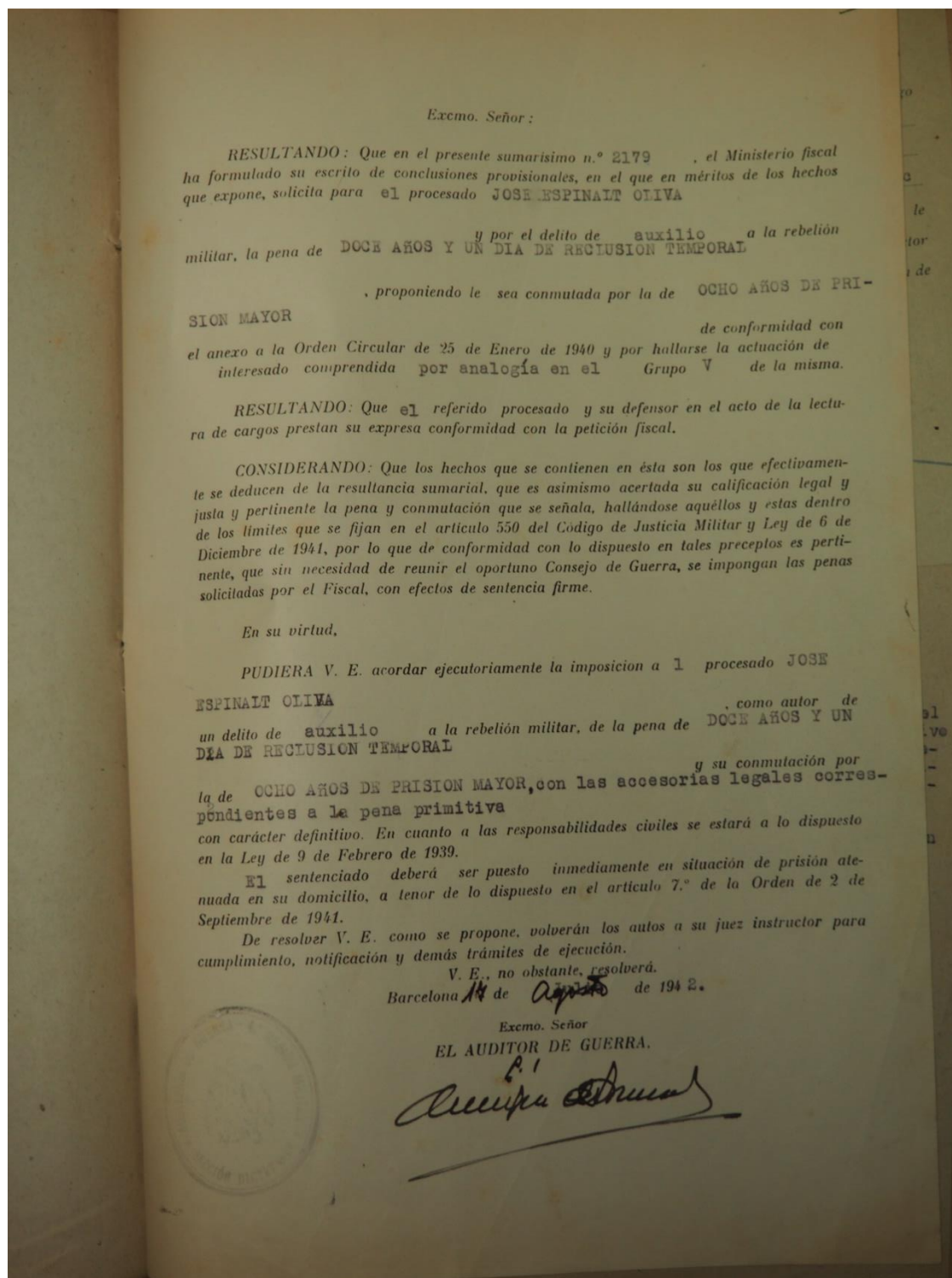
Preguntado si sabe o tiene alguna referencia de que el Espinalt hiciera guardias con arma a la cárcel de San Vicente, contesta: Que ignora lo que se le pregunta, si bien quiere hacer constar que por los elementos de San Vicente que formaban parte del Comité se ordenó a todos los vecinos sindicados hacer guardias en los distintos pueblos de San Vicente, por lo que pudiera darse el caso que la guardia a la cárcel que se imputa al procesado a pesar de que la debería hacer a gusto por ser de extramadas ideas rojas, pudiera darse el caso también de que fuera obligado a hacerla.

Preguntado si tiene nada más que decir, contesta: Que no.

Leída por sí mismo la presente declaración y hallándola conforme se afirma y ratifica y firma con B.B. y doy fé

Miguel Calduch *Leandro Vidal*
all cañellas

Declaració de Leandro Vidal (AMT 3er Barcelona)

Condemna d'en Josep Espinalt Oliva (AMT 3er Barcelona)

FITXA - DATOS.

Nombre y apellidos, José Espinal
Oliva.

Abono de prisión, 14. 11 m. 18 d.

Empezó a extinguir condena, 21-8-502

Que extinguirá, 12-5-1.548

Pena definitiva, 2.520 días

Efectivo en prisión, 884

Redimido, _____

Restan, 2.036

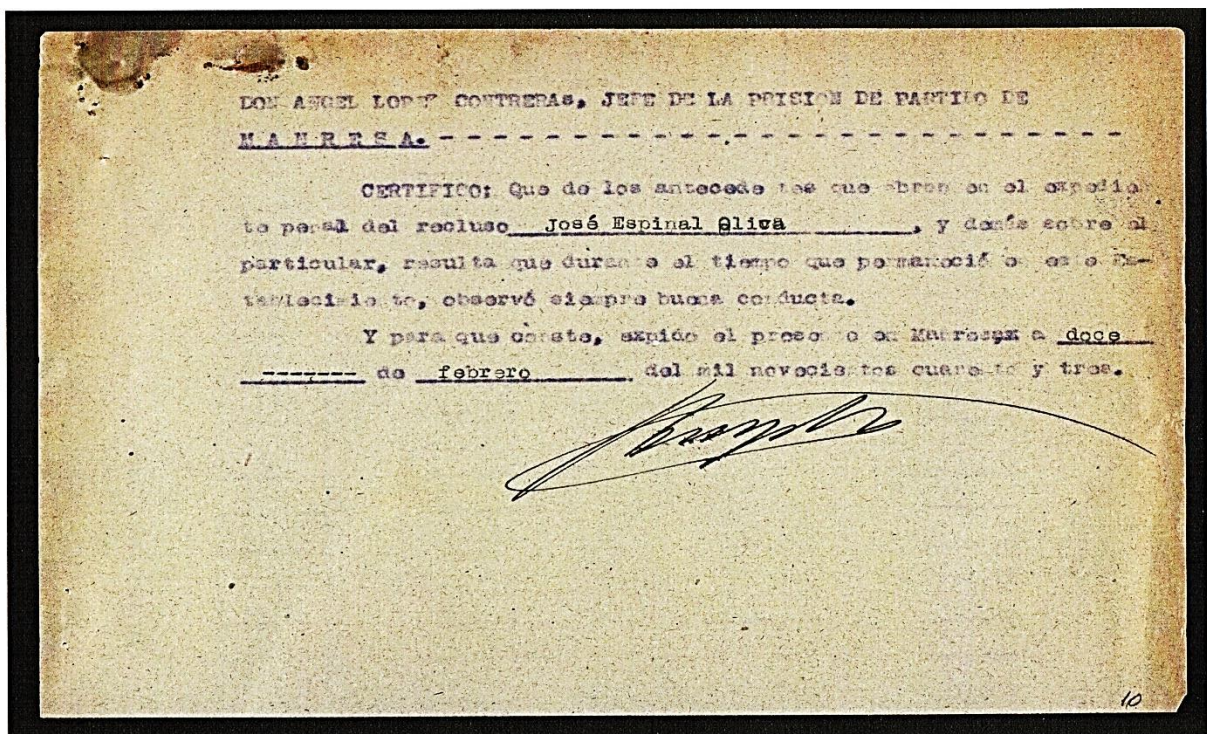
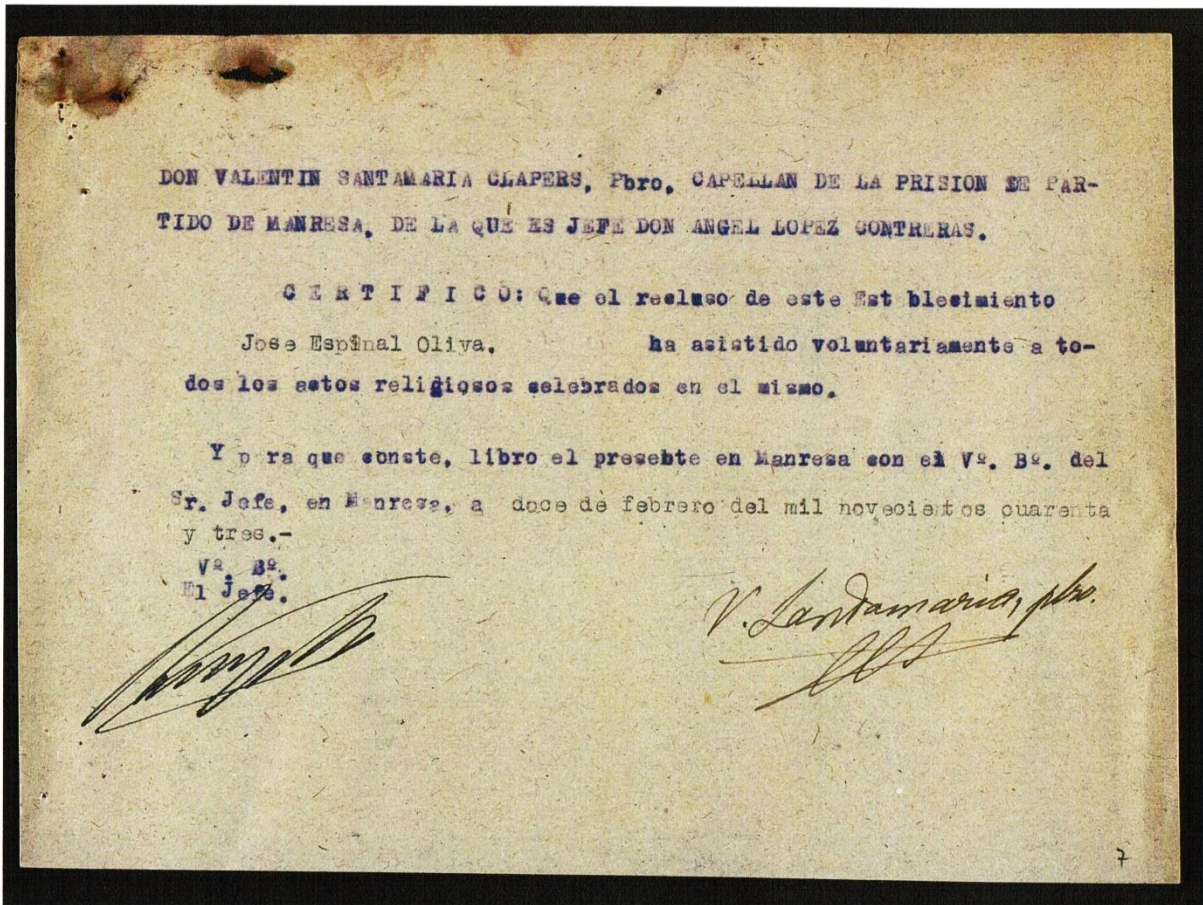
Cumplimiento mitad condena, 12-5-1.544

Fija su residencia en, Manzanera.
Barrada Sajder. Casa Dolores.

L. C. 19-3-43

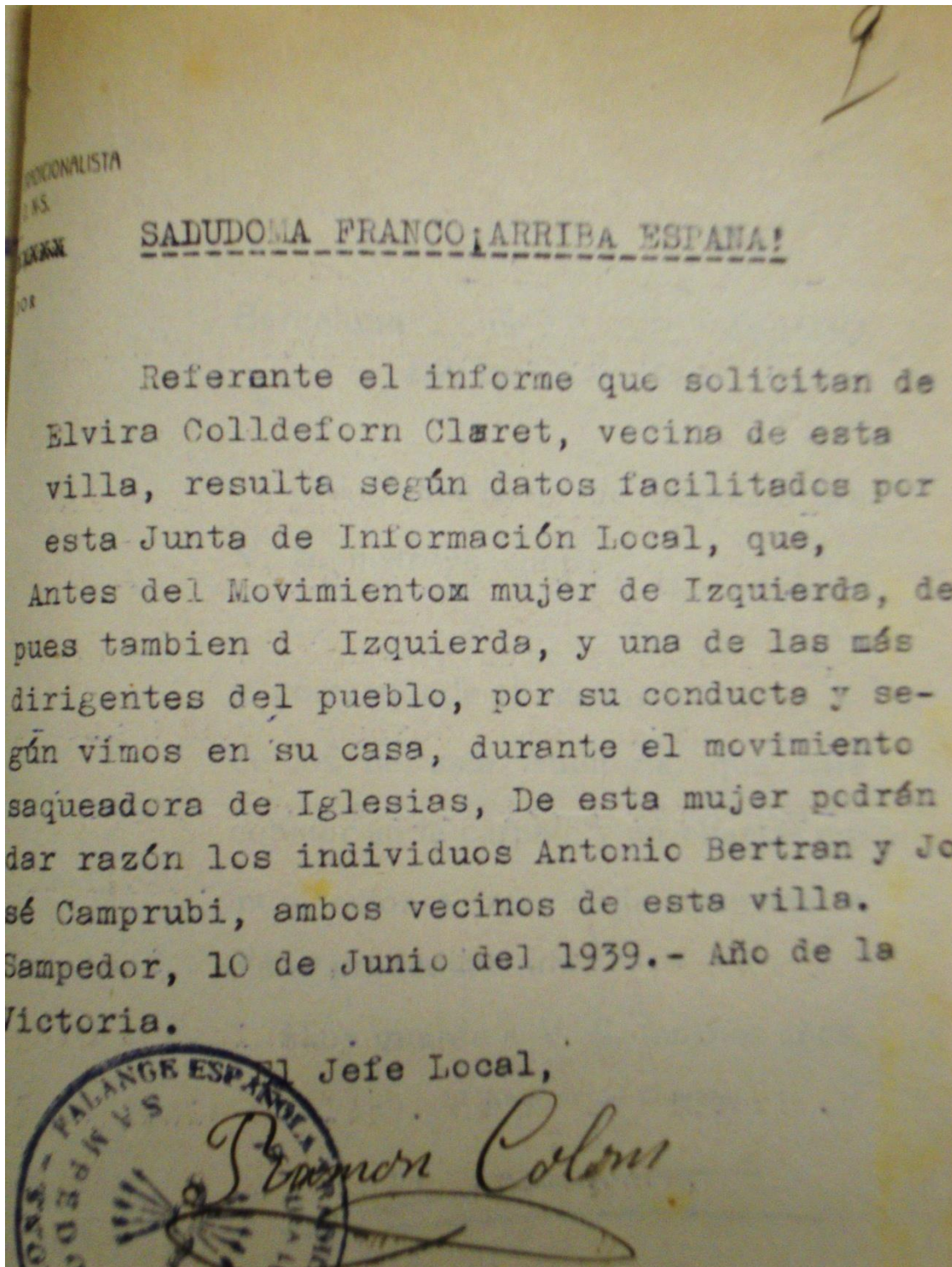
6

Fitxa d'En Josep Espinalt Oliva (ANC, fons centre penitenciari de la Model)

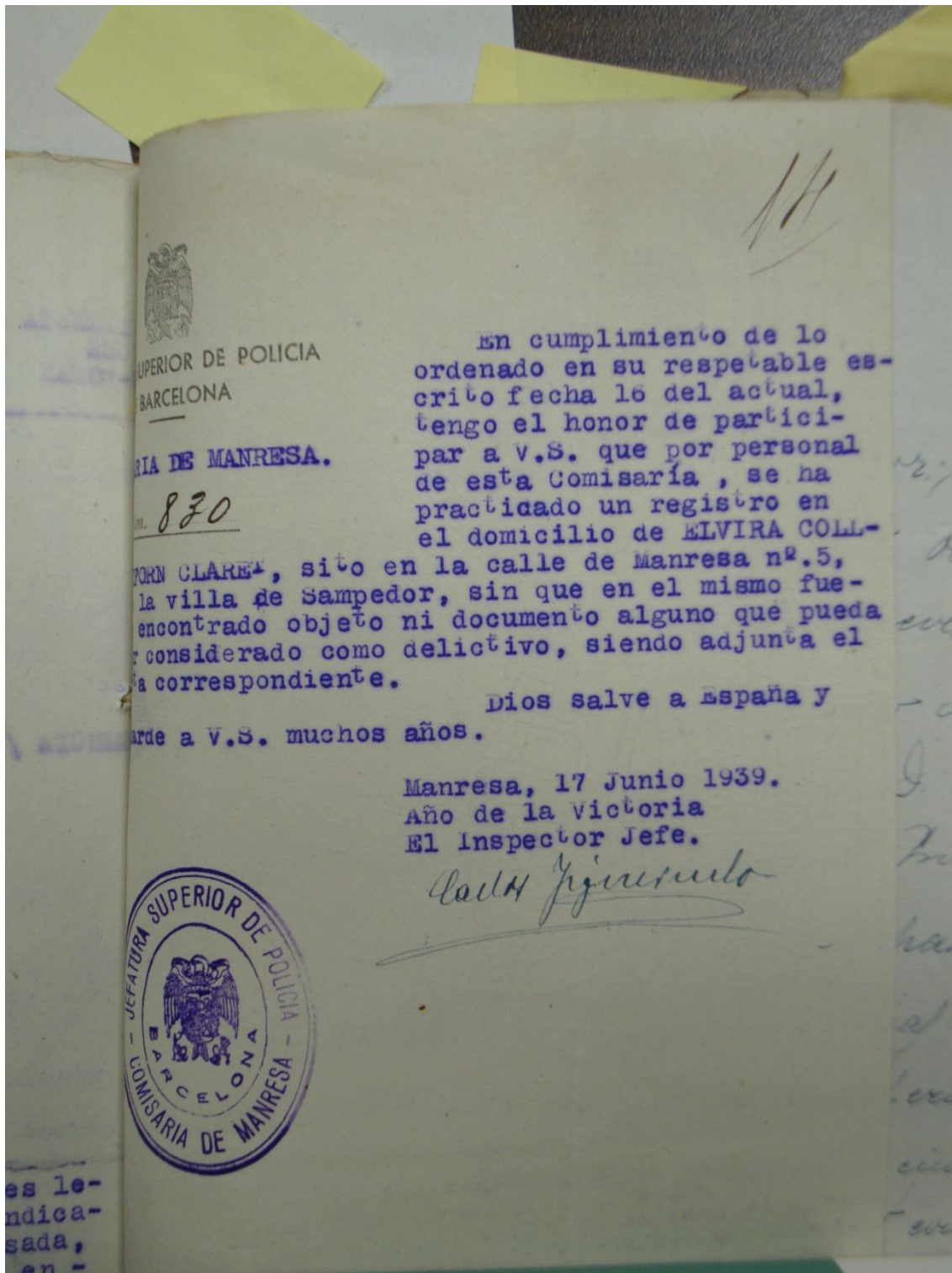

Avals de bona conducta d'En Josep Espianlt Oliva (ANC, fons centre penitenciari de la Model)

Annex 3: Elvira Colldeforns

Informe de les JONS de Santpedor (ANC)

Informe de la policía sobre el registre a casa de l'Elvira (ANC)

usa lentes. , boca regular , barba ovalada
Viste en este acto traje y delantal negro.

DECLARA: Que no es cierto que antes de la guerra estu-
viese afiliada a partido político ni sindical algunos.
Que no es cierto que simpatizase con las ideas izquierdistas.
Que no es cierto que interviniera en el saqueo de la Iglesia,
si bien es cierto que en su casa habia madera procedente de los
altares, que utilizaba para el fuego, pero que ella no se la ha-
bia llevado a su casa, ni sabe quien pudiera ser las personas que
allí las hubieron llevado.
Que no es cierto que tomase parte en el saqueo de la casa de
Ramón Sala.
Que no es cierto que en sus conversaciones se manifestase en
contra del Glorioso Movimiento Nacional. Que a ella tanto le da-
ban los rojos como los Nacionales, pues lo que queria era que la
Guerra se terminase.
Que no es cierto que viese con satisfacción y alegría, los
desmanes que se cometieron en Sampedor, ni que tampoco es cierto
que hablase en contra de las personas de derecha.
Que no ha tenido intervenció en ningun asalto de tien-
das, ya que estos hechos, no han ocurrido en el pueblo.
Que no tiene mas que decir, siendo lo dicho la verdad. En es-
tado se dá por el señor Juez, por terminada la presente diligen-

Declaració de l'Elvira Colldeforns (ANC)

mismo se destacó en influir para que se quitara la carta de racionamiento
a los familiares de los desertores de las filas rojas.

14.- ELVIRA COLLEDEFORN CLARET, hija de José y Maria de cincuenta y sie-
te años, viuda, tejedora, natural y vecina de Sampedor (Manresa-Barcelona);
de antecedentes marcadamente izquierdistas, siendo una de las más destaca-
das de su localidad, expresándose en términos de entusiasmo para la causa
roja, profiriendo insultos contra las personas de orden y exteriorizando
su satisfacción y alegría por los excesos, desmanes y atropellos cometi-
dos durante el período rojo-separatista, habiéndose aprovechado, asimismo,
de objetos procedentes del saqueo de la iglesias parroquial y de casas
particulares.

RESULTANDO: que no aparece probado haya participado en la rebelión marxis-
ta, ni cometido a su amparo hechos delictivos el encartado JOSE ESTEVE
OLLER, hijo de Pedro y Maria-Rosa, natural de Gelida (Barcelona), de cin-

Fets que s'imputen a l'Elvira Colldeforns (ANC)

estima justo imponer la pena en su mayor contrahida colonia
los encartados de los números 1, 3 y 4 de servicio familiares d
hechos probados y a los demás encartados vivéndola las filas
fallo se señala.
e fueran la targe
diento de años de

CONSIDERANDO: que toda persona responsable
lito lo es también civilmente.

CONSIDERANDO: que solo pueden ser penados los, soltera, villa
definidos por la ley como constitutivos de aza de Vich, duan
por afecta a l
de los elementos a

VISTOS: Los artículos citados y demás de ge
con su al encasaron
to de

F A L L A M O S : Que debemos condenar y cond
ESTEBAN LUCAT MARTINEZ a la pena de MUERTE; al también encarta que
MANUEL BALLESTA LOPEZ a la pena de RECLUSION PERPETUA; a los pier
sados LEON CARRASCO SANCHEZ y EMETERIO CLOSA SERRA, individualmente
a la pena de VEINTE AÑOS de RECLUSION TEMPORAL; a los inculpe José
INES ALMARZA MAZO, JADIE BINIMELIS ROGER y PABLO CUNILL TOMA peset
cada uno de ellos, a la pena de QUINCE AÑOS, también de REC
TEMPORAL; a los inculcados JOSE CENTELLAS VILLAMUNT, DOMINGO n.
RIN VICENTE y JOSE CARCELLER QUEROL, individualmente, a la pe
DOCE AÑOS Y UN DIA, asimismo de RECLUSION TEMPORAL; a los enca,
JOSE CLOS VILANOVA, EUDALDO COSTA TANA y PASCUAL BERTRAN SANCHE,
cada uno de ellos, a la pena de DOCE AÑOS DE PRISION MAYOR; y uer
mente a la encartada ELVIRA COLLEDEFORN CLARET a la pena de OCHO
AÑOS, también de PRISION MAYOR; llevando consigo las penas de péna
de libertad las accesorias correspondientes y el abono de la pris
preventiva sufrida haciéndose declaración de ser civilmente resp
sables todos los encartados hasta ahora citados en el fallo de lo
daños causados por la rebelión.

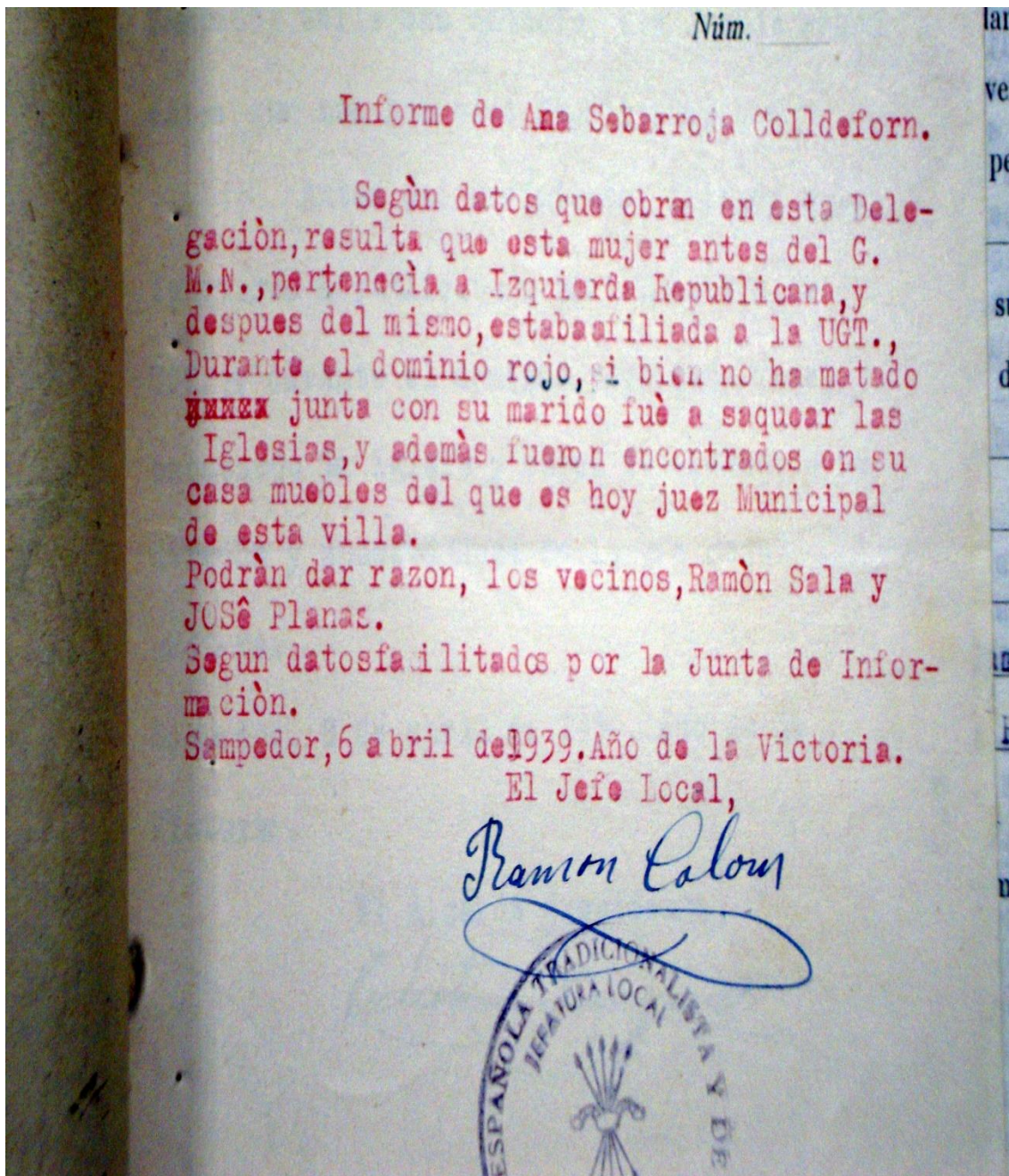
Debemos ABSOLVER y ABSOLVEMOS al encartado JOSE ESTEVE OLLER.

Así por esta sentencia lo pronunciamos, mandamos y firmamos.

OTROSI DECIMOS: que llamamos respetuosamente la atención de la Aut
ridad Judicial sobre la conveniencia de que el encartado absuelto,
JOSE ESTEVE OLLER, sea objeto de una sanción gubernativa de tipo e
nómico y caso de que no la hiciera efectiva se substituya por otr
provativa de libertad, ambas en la extensión que se estimare conv
niente.

Sentència de l'Elvira Colldeforns Claret (ANC)

Annex 4: Anna Sebarroja

Informe de les JONS de Santpedor sobre Anna Colldeforns Claret (ANC)

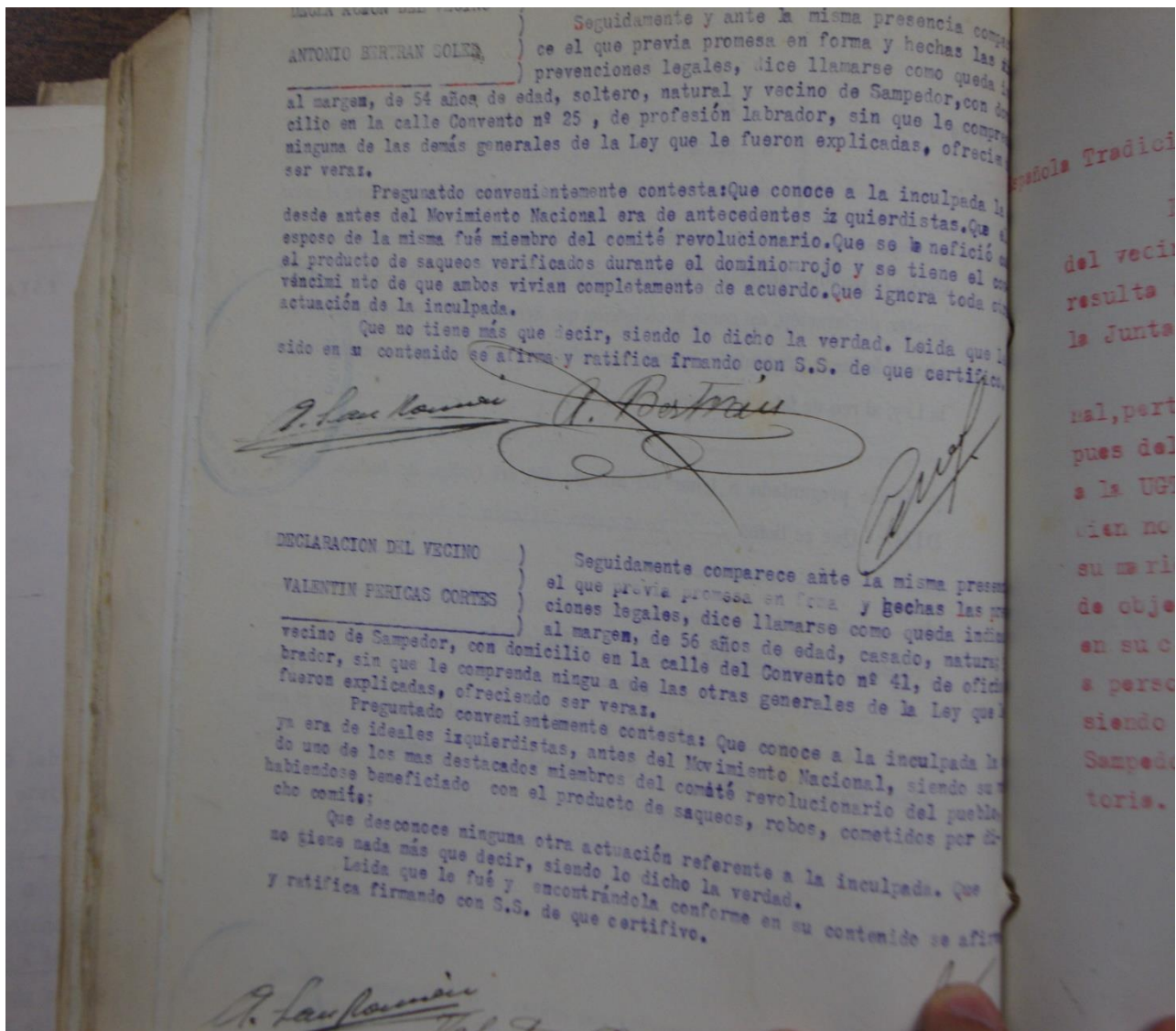
sonates son : Estatura regular, color blanco, pelo negro
 ojos oscuros, nariz pequeña, boca regular, barba _____

Viste en este acto vestido azul, jersey rojo

DECLARA: Que a raíz de surgir el Movimiento Nacional tuvo necesidad de afiliarse a la U.S.T.
 Que no sabe si su marido era miembro del comité, que cuando le preguntaba le contestaba que estaba empleado al comité y a las órdenes del mismo.
 Que no es cierto que la dicente hablase en contra del Movimiento Nacional.
 Que no es cierto que interviniese en el saqueo de la Iglesia y solamente sabe que su marido le llevó algunas ma-
 deras que no sabe si procedían de los altares del templo.
 Que no es cierto que interviniese en el saqueo de la casa del actual Juez Municipal Sr. Sla, como tampoco lo es que sus hijas vistiesen ropas procedentes de dicho desvalija-
 miento. Que la herramienta que fué hallada en su casa propiedad de Ramón Sala, la tenían porque había sido llevada por un indi-
 viduo que la dejó allí, ignorando el nombre de dicha persona.
 Que la Sra. de Planas solamente ha ido a su casa dos veces y delante de ella no recuerda que en ninguna ocasión dijese que no se le requisara la cama en donde yacía su muera Margarita Clotet; que no sabe si con su marido hablaría de esta cosa.
 Que no tiene más que decir. En este estado S.S.
 da por terminada la presente en la que se ha invertido quince

Declaració d'Anna Sebarroja (ANC)

Annex 5: Dolores Sebarroja

Declaracions contra Dolores Sebarroja, podem veure que són gairebé calcades (ANC)

17

NACIONAL
DOR

Informe de ^{Dolores} ~~Anna~~ Sebarroja Colldeforn, de 31
 años de edad casada, tejedora, vecina de Sam-
 pedor, calle Manresa, numero 5, y de la cual,
 resulta segun datos que nos ha sido facilitado
 que, antes del movimiento, de filización Iz-
 quierda y como estaba residente en S. Vicente
 de Castellet, ignoramos de fijo como actuó
 despues del mismo.

Sampedor, 8 de abril de 1939. Año de la Vict

El Alcalde Presidente,
Esteban Puyet

O NACIONAL
DE

Declaració de l'alcalde de Santpedor, remarcar que primer van escriure el nom de la seva germana Anna (tatxat), després Dolores, i que la germana que vivia a St. Vicenç era la Maria. (ANC)

... en su mayor gravedad y extensión los en-
 chos probados y a los demás encartados en la extensión que en el fa-
 llo se señala.-

CONSIDERANDO: Que toda persona responsable criminalmente de un de-
 lito lo es también civilmente.-

VISTOS los artículos citados y demás de general y pertinente apli-
 cación.-

F A L L A M O S : Que debemos condenar y condenamos a los encarta-
 dos PRUDENCIO TORRES MONTAÑA, JOSE SERVITJA TADJER y JOSE SAYAS COSIM,
 a la pena de MUERTE; al encartado LUIS PUNTIS DONAT, a la pena de VEIN-
 TE AÑOS DE RECLUSION TEMPORAL; al encartado ANDRES PRAT PUJOL, a la
 pena de QUINCE AÑOS también de RECLUSION TEMPORAL; y finalmente, a los
 encartados ROSA VINAROS MATE, MARIANO SERRA BOFILL, ANA SEBARROJA
 COLLEFORN y DOLORES SEBARROJA COLLEFORN, individualmente, a la pena
 de DOCE AÑOS Y UN DIA asimismo de RECLUSION TEMPORAL, llevando consi-
 go las penas de pérdida de libertad, las accesorias correspondientes
 y el abono de la prisión preventiva sufrida y haciéndose declaración
 de ser civilmente responsables todos los encartados hasta ahora ci-
 tados en el fallo de los daños ocasionados por la rebelión.-

Así por esta nuestra Sentencia, lo pronunciamos, mandamos y fir-
 mamos.-

OTROSÍ DECIMOS: Que llamamos respetuosamente la atención de la
 Autoridad Judicial sobre las manifestaciones hechas ante el Consejo,
 por el encartado JOSE SERVITJA TADJER, por si estimare conveniente
 deducir testimonio de las mismas, remitiendolo al Juez competente, pa-
 ra el esclarecimiento de la responsabilidad en que hubiera podido in-
 currir los individuos a que dichas manifestaciones se refiere, rese-
 ñados en el Acta de la vista.-

Josep Antoni...
Josep Antoni...

Sentència de la Dolores i la seva germana Anna Sebarroja Colldeforns (ANC)

Annex 6: Joan Prat Artigas

Saludo a Franco ¡Arriba Español

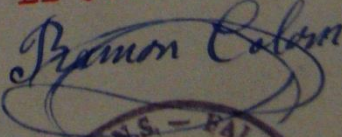
*Falange Española Tradicionalista
y de las J. O. N. S.*

Delegación de
Sampedor

Núm. _____

Delegatura provincial de
Barcelona

Sobre el informe que solicitan, referente
al vecino JUAN PRAT ARTIGAS, resulta según datos
facilitados por la Junta Local de Información,
que,
antes del 18 de julio, hombre de ideas extremis-
tas, después del movimiento, fue uno de los más
destacados ejecutores del comité, para perse-
guir a los Derechistas. El robo y saqueo, fueron
abundantes durante su actuación. Contribuyó
también a conducir dentro del coche al vecino
de esta villa Valentin Colom, al cual asesi-
naron poco rato después. Fue voluntario en un
batallón de carreteras, y después de la liberación,
fue detenido en una casa de campo del término
de Fonollosa, por patrullas de Falange. Este
conoce todas las personas de los hechos revolu-
cionarios.
Para atestiguarlo, los vecinos Ramón Sala Llusà,
Antonio Bertràn, y Juan Ferrer vecinos de esta
villa.

Sampedor, 31 de marzo de 1939. III año triunfal.
El Jefe Local,

Informe de les JONS sobre Joan Prat Artigas (ANC)

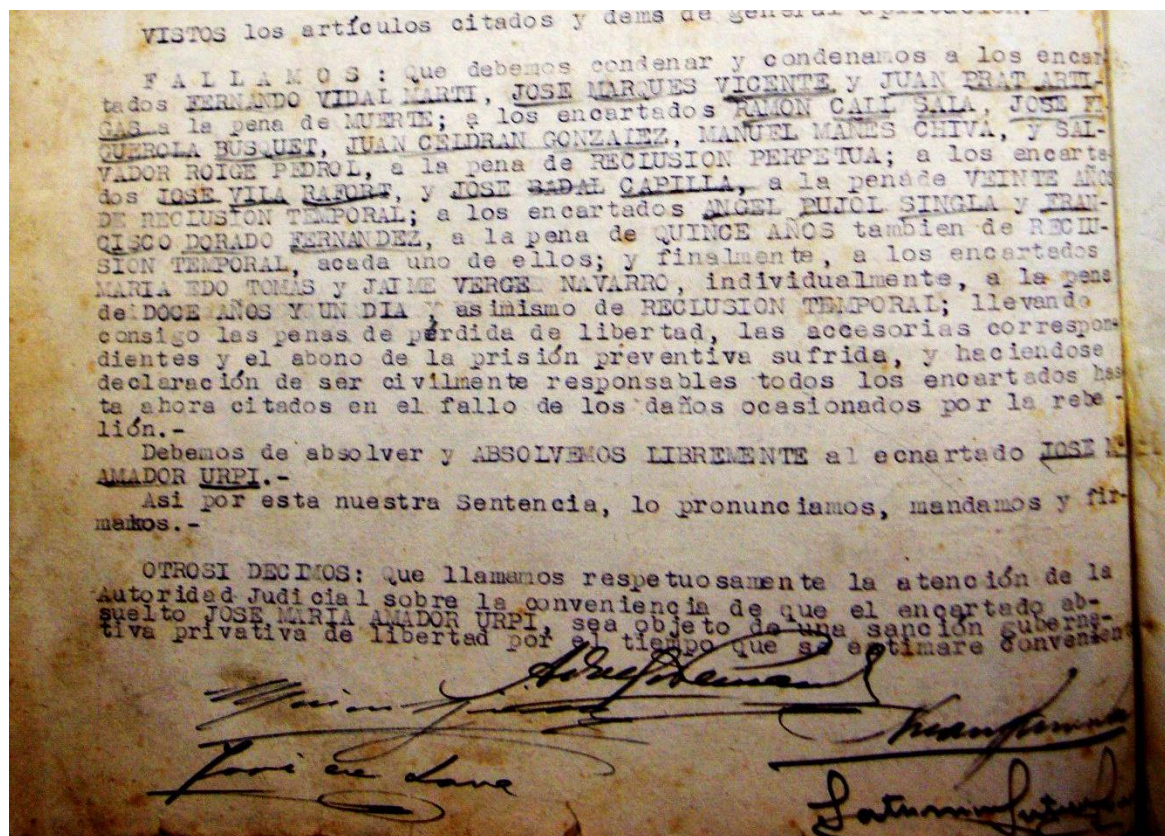
PEDOR
 Referente el informe que solicitan
 relativo a JUAN PRAT Y ARTIGAS, segun datos
 obtenidos, resulta, que
 Es hombre de izquierda, afilia-
 do al partido socialista Unificado de Catalu-
 ña, intervenía mucho en él comité revoluciona-
 rio, si bien no formaba parte del mismo. Se con-
 sidera muy peligroso. Este individuo podría
 aclarar muchas de los asuntos que esta Alcaldia
 ha preguntado a varias personas, y que nadie
 como él puede informar mejor por ser de los
 que actuaba.
 Santpedor, 1 abril de 1939. III año triunfal.
 El Alcalde Presidente,
Beltrán Juncosa
 En referencias, los vecinos Juan Viladés y
 Codina Giralt.
 JUZGADO MILITAR NUMERO UNO EN MANRESA.

Informe de l'ajuntament de Santpedor (ANC)

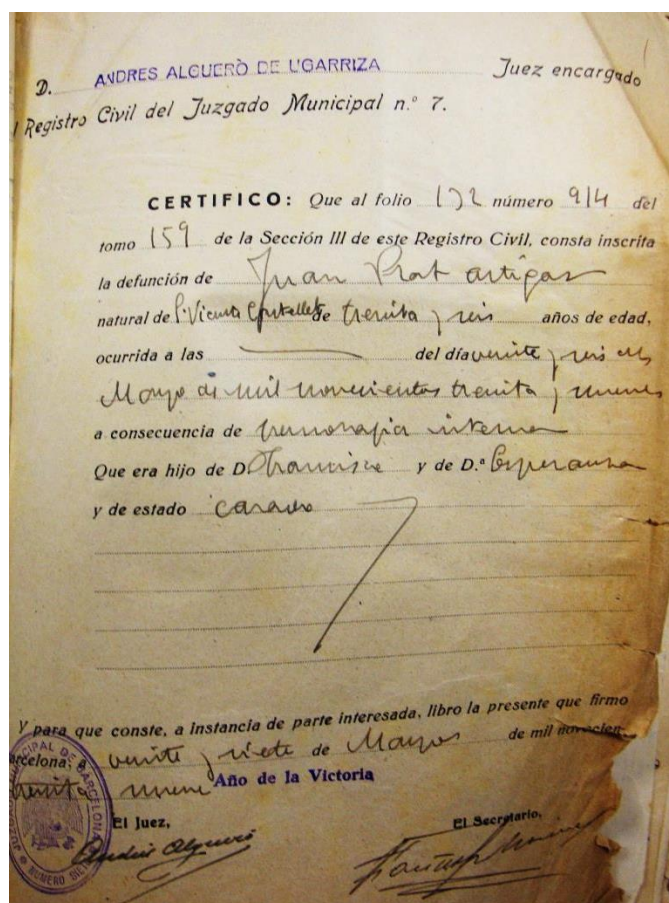
DECLARA:

Que es cierto que antes del Movimiento Nacional pertenecía a la Izquierda catalana, y que al surgir este ingresó en el P. SNU. y fué empleado en el comité en la sección de abastecimientos. Que es cierto que prestó servicios de vigilancia a la carretera armado de una escopeta sin que llegar ni siquiera a pedir documentación a nadie. Que el comité mandó al declarante a avisar a un vecino del pueblo para que se presentara ante dicho comité. Que el comité le mandó a desalojar los muebles de las casas Canella y Ramón Sala, para instalr en ellas refugiados. Que no es cierto que interviniera en la destrucción de incendio de las imágenes de la Iglesia del pueblo, pues únicamente sacó madera de la misma al ver que otros se la llevaban para quemarla en su casa. Que no es cierto que interviniera en la confección de las listas de los vecinos que debían ser asesinados, pues el declarante estaba en un departamento y los del comité en otro. Que no es cierto que interviniera en la imposición de multas, pues como ha dicho era un simple empleado del comité por cuyos trabajos le daban cincuenta pesetas semanales. Que no es cierto que el declarante estuviera en el domicilio del Sr. Planas ni menos que practicara allí un registro. Que es cierto que el declarante en unión de Angel Ferrer estuvo en la casa de D. Valentin Soler con el fin de tomar nota de las existencias de víveres, siendo cierto que vieron allí a un hombre que el dicente no conoció, no siendo cierto tampoco que el dicente denunciara esto al comité, ignorando si este practicó o no un registro. Que es cierto que acompañó a unos individuos del comité en el domicilio de Miquel Pubia, por tener noticia de que allí estaban escondidos los Sres. Planas si bien el dicente ni siquiera franqueó la

Declaració d'en Joan Prat Artigas (ANC)

Sentència de Joan Prat Artigas.(ATM Barcelona)

Partida de defunció de Joan Prat Artigas, afusellat al Camp de la Bota de Barcelona i enterrat al fossar de la Pedrera. (ANC)
 Nota: Causa de la mort: hemorràgia interna...

Annex 7: Joan Prat Codina

Champclauson 7-1-1941

Apreciado amigo Clemente: Salud
te descaria junto con tu familia, como es buena la mia
asta la fecha sin novedad.

Amigo, solo cuatro letras para que sepas de mi, y al mis-
mo tiempo para pedirte si sabes noticias de tu cuñado On-
tonio, pues yo me enterado que paso aqui Francia junto
como tantos de nosotros, y me interesado de buscar su
paradero, y no he podido dar con el, y por eso en este
momento me dirijo ati, para si lo sabes me mandes
su direccion, por que la mejor el estara en necesidad
de alguna cosa, y yo estoi en unas circunstancias
de poderlo favorecer en algo, por que son muchos
los camaradas que no han tenido la suerte que he
tenido yo en estos momentos tan criticos para todos
y le podria mandar algo.

Pues sabais que ya antes trabajè en una compania
de trabajos, que por cierto estava mui bien ganaba
18 francos por dia, comido y vestido en el departamen-
to del (Jonne) y en la retirada fui a parar al departa-
mento del (Gard) donde estoi ahora, pues fui a pedir
trabajo en unas minas de carbon y me dieron, y ya
ace seis meses que trabajo en ellas, el jornal no es

mui gordo en las circunstancias de ahora gano 50 francos
 por dia, como ha pensión y me cuesta 33 francos por dia
 y los demas gastos son todos caros, pero vamos siempre queda
 algo, y por eso te pido la direccion de Antonio que si le
 falta algo le podria mandar, que en este mundo uno
 tiene que ayudar al otro y con voluntad, ya que no
 podemos auxiliar los que uno mas quiere.

Note pongo nada mas esperando tu contestacion
 y que me cuentas como marcheis por aqui, dando
 muchos recuerdos ala mujer y los hijos de Antonio
 como ami hermano, y tu familia, y tu recibes un
 fuerte apreton de mano de este

Juan Prat

Remite
 Juan Prat Codina
 cantina nº 43
 Champclauson por la Levade
 (Dpt Gard)
 Francia

Salud asta la tuya

Carta de Joan Prat Codina des de l'exili a França on explica per on ha passat i on treballa. (cedida de l'arxiu personal de P. Colldeforns)

Champclauson 25-3-1941

Distinguida amiga y familia:
 Salud los descaria todos como es buena la mi. asta
 la fecha sin novedad.

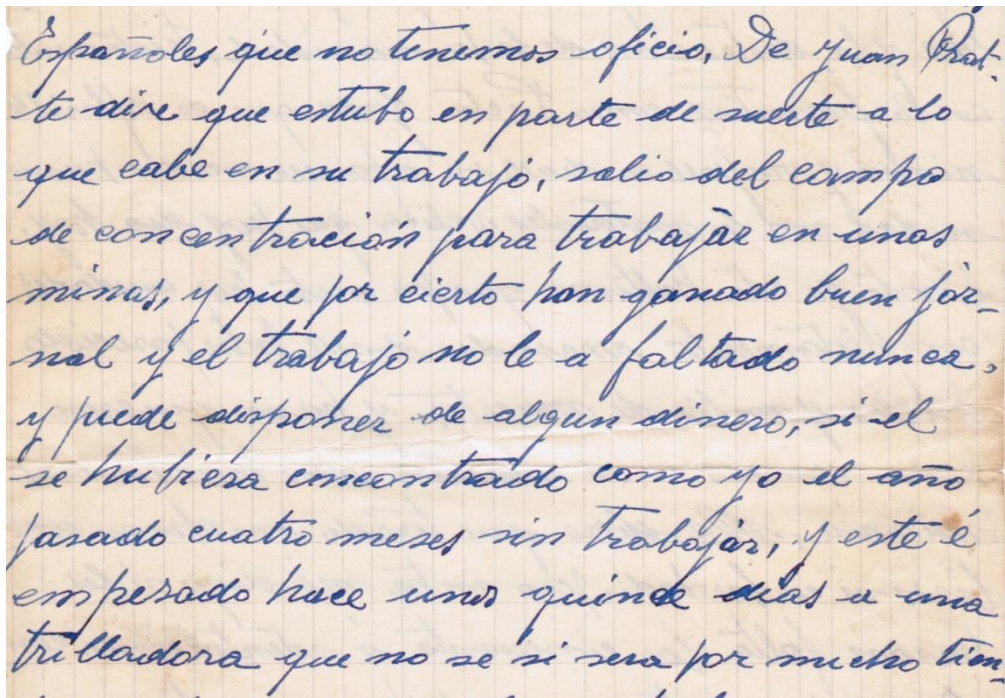
Monserrat, ya me dispensarás en mi tardanza en
 escribirte, y era debido que queria cumplir con lo que
 me encomandastes, para ver si podria saber el para-
 dero de Antonio, y por fin pudo tener noticias de el
 que he tenido una verdadera alegria, ahun que no me
 puede decir casi nada, lo mismo que le dije yo, y aqui
 te mando la tarjeta que el me mando para que pue-
 des ver su letra, y dice yo estoi en buena salud, de la
 familia no se nada, y que trabaja en Ormaiztegui, todo
 lo que me dice, asi es que si quieres que, le doi notici-
 as de tu familia ya me lo comunicaras ami, y yo lo
 trasmutare a el, por que tu directamente segura-
 mente que no recibirá ninguna noticia debido de
 que esta en la parte de la Francia ocupada.

Yo te pongo nada mas por oy, yo sigo bien trabaja-
 do en el carbon, y aqui te mando una foto a ver si la
 conocrás, y esperando noticias tuyas.

No cansandote mas, darás muchos recuerdos a toda
 la familia como a tu hermano, y tu recibes un fuer-
 te apretón de mano de este amigo que mucho se
 acuerda de todos, Salud

J. Prat

Carta de Joan Prat Codina des de l'exili a França (cedida de l'arxiu personal de P.Colldeforns)

Espanoles que no tenemos oficio, De Juan Prat.
te dire que estubo en parte de salite a lo
que cabe en su trabajo, salio del campo
de concentracion para trabajar en unas
minas, y que por cierto han ganado buen for-
nal y el trabajo no le a faltado nunca,
y puede disponer de algun dinero, si el
se hubiera concentrado como yo el año
pasado cuatro meses sin trabajar, y este é
empresado hace unos quinze dias a una
trulladora que no se si sea por mucho tien-

Fragment d'una carta de Antoni Colldeforns (alcalde republicà de Santpedor) també a l'exili on esmenta el pas d'en Joan Prat Codina per un camp de refugiats francès.
Cedida per P.Colldeforns del seu arxiu personal.

GLOSSARI

135a Brigada Mixta:

La 135 brigada mixta es va crear al maig de 1937 i es va dissoldre al gener del 1939, inicialment es va crear com a reserva de l'exèrcit de l'est i al juny de 1937 es va integrar a la 31ª divisió. Durant la guerra van lluitar al Front d'Aragó, al Segre, a l'Ebre i a Catalunya.

AGMG:

Archivo General Militar de Guadalajara.

ANC:

Arxiu Nacional de Catalunya.

ATM:

Archivo Tribunal Militar.

ATMT 3º:

Archivo Tribunal Militar Territorial Tercero.

BBTT:

Batallons de Treballadors.

Bienni Reformista:

És com s'anomena al govern d'esquerres que va governar entre 1931 i 1933 iniciant programes de reformes i continuant-ne altres ja començats per a modernitzar i democratitzar la Segona República Espanyola.

Camp de concentració de Pamplona:

Era un camp estable situat a la plaça de toros. Tenia capacitat per a 3.000 presoners i va operar al menys durant el febrer i el maig de 1939. Segurament va estar operatiu més temps ja que en teoria el 29 de juliol en Josep era allà i no va tornar a Manresa fins al gener de l'any següent

CNT:

La Confederació Nacional del Treball, CNT, és un sindicat d'ideologia anarcosindicalista creat el 30 d'octubre de 1910 a Barcelona. Durant la guerra va formar part del govern de la República i de la Generalitat i va canviar radicalment estructures de la societat com la com l'organització de fàbriques autogestionades. Van reunir cent cinquanta mil milicians per combatre el feixisme.

CTE:

Companyies de treballadors espanyols, quan va esclatar la guerra entre França i Alemanya els francesos van voler buidar els camps de refugiats on majoritàriament hi havia exiliats de la guerra civil. El que van fer va ser crear aquestes companyies auxiliars militaritzades d'exiliats. Sota el règim de Vichy, les CTE es passen a dir GTE (Grups de Treballadors Estrangers)

Camp de la Bota:

Era un antic barri ara ja desaparegut de Barcelona. Durant la guerra els republicans el van fer servir per afusellar religiosos i seguidors franquistes, al acabar la guerra va ser escenari de nombroses execucions fetes pels franquistes.

Columna Karl Marx:

La columna Karl Marx es va crear el 25 de juliol de 1936 i va anar direcció el front d'Aragó, era formada per 2.000 milicians, la majoria membres de UGT i PSUC tot hi que també hi havia brigadistes que havien anat a l'Olimpíada Popular a Barcelona. Al febrer de 1937 la columna es va dividir en tres regiments i es van posicionar a diferents zones del front: Alcubierre, Tardienta i Robres. Al maig del 1937 la brigada va passar a formar part de la 27ª divisió.

Dictablanda:

És com es coneix la dictadura de Berenguer quan va substituir a Primo de Rivera, La premsa es va començar a referir així al govern de Berenguer ja que ni va seguir la dictadura de Primo ni va restaurar totalment la Constitució de 1876.

Front d'Aragó:

És com es coneix la la frontera que dividia Aragó entre Nationals i Republicans i on es va

desenvolupar el conflicte armat en aquella comunitat. Va existir des del juliol de 1936 fins la primavera de 1938 i creuava Aragó de nord a sud passant per Huesca, Bechite i Teruel.

Ofensiva d'Aragó:

El 8 de març de 1938 el general franquista Juan Yagüe Blanco comença l'ofensiva definitiva per a prendre Aragó. Les tropes republicanes estaven cansades i tenien poc material per la batalla ja que acabaven de guanyar la Batalla de Terol, per tant a la que els franquistes van començar la batalla van dividir el front per varies zones i van començar a avançar ràpidament.

RMVE:

Regiments de marxes de voluntaris estrangers.

Requeté:

Va ser una organització paramilitar Carlista fundada al principi del s.XX. Durant la guerra van lluitar al costat Nacional formant fins a 67 terços, van lluitar per a defensar la religió catòlica i combatre el marxisme.

UGT:

És una confederació sindical d'orientació socialista formada el 12 d'agost de 1888. Durant la guerra civil hi ha molt desgast i crisis internes en el moviment sindical i quan acaba el govern franquista incauta els bens d'aquest i els altres sindicats. La UGT queda il·legalitzada i no és fins el 1945 que el PCE i el PSOE formen una altra UGT a l'exili des de França.

Unió de Rebassaires:

Va ser un sindicat de viticultors nascut a Catalunya al 1922. Tenia un programa bastant radical però no revolucionari fins que al 1934 es va radicalitzar i va formar part d'Aliança Obrera. Al 1936 formava part del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya.

Unión Republicana:

Va ser el partit polític format pels partits radicals: Partit Radical Demòcrata, Esquerra Radical-Socialista i l'ala dreta del Partit Radical Socialista. Al 1935 es va unir al Front Popular.

Webgrafia:

[https://www.todocoleccion.net/coleccionismo-revistas-periodicos/diari-patria-pla-bages-1934-es-tat-catala-relacio-detinguts-manresa-suria-fets-d-octubre~x26657966:](https://www.todocoleccion.net/coleccionismo-revistas-periodicos/diari-patria-pla-bages-1934-es-tat-catala-relacio-detinguts-manresa-suria-fets-d-octubre~x26657966)

<http://censoarchivos.mcu.es/CensoGuia/archivodetail.htm?id=1>

<http://laguerracivilenaragon.blogspot.com/2014/02/frente-de-aragon.html>

<http://pares.mcu.es/ParesBusquedas20/catalogo/description/6084287>

<http://pares.mcu.es/victimasGCFPortal/detalle.form?idpersona=148128>

<http://pares.mcu.es/victimasGCFPortal/detalle.form?idpersona=148151>

<http://portal.ugt.org/ugtpordentro/historia.htm>

http://sanfilatelio.afinet.org/biblioteca/censura_militar/batallones_trabajadores.htm

https://toulouse.cervantes.es/es/biblioteca_espanol/fondo_exilio/historia.htm

http://www.auxerretv.com/content/public/Republicains_Espagnols_dans_l_Yonne/YGELarrivee-desRepEsp.pdf

http://www.enciclopedia-aragonesa.com/monograficos/historia/segunda_republica_guerra_civil_en_aragon/huesca_ebro.asp

<http://www.loscamposdeconcentraciodefanco.es/campos/280>

<http://www.memoria-antifranquista.com/webvella/biblio/MAF18-cast.pdf>

<http://www.sbhac.net/Republica/Fuerzas/EPR/EprB/EjercitoMilicianos.pdf>

<http://www1.memoria.cat/franquisme/es/content/batallones-de-trabajadores-documentos>

<https://amp.ww.es.freejournal.org/8074589/1/columna-carlos-marx.html>

<https://blogs.sapiens.cat/socialsenxarxa/2011/03/24/els-fets-d%E2%80%99octubre-de-1934/>

https://ca.wikipedia.org/wiki/Ex%C3%A8rcit_Popular_de_la_Rep%C3%BAblica

<https://conversacionsobrehistoria.info/2020/04/14/los-empresarios-catalanes-y-la-segunda-republica-1931-1936/>

<http://deportados.es/hechos-la-segunda-guerra>

<https://doi.org/10.4000/bulletinhispanique.4328>

<https://encyclopedia.ushmm.org/content/es/article/spanish-civil-war>

<https://historiaespana.es/edad-contemporanea/guerra-civil-espanola>

<https://historiaespana.es/edad-contemporanea/segunda-republica>

<http://historiesdesvc.blogspot.com/p/fora-de-la-llei.html>

<https://www.burgosconecta.es/provincia/miranda/visita-campo-concentracion-20200415112531-nt.html?ref=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

<https://www.combatientes.es/UsodelBuscador.htm>

<https://www.congreso.es/ca/cem/iirepesp>

<https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/archivos/mc/archivos/cdmh/portada.html>

<https://www.diariodeleon.es/articulo/cultura/campos-extermio-leon/201903190500001836340.html>

https://www.eldiario.es/cantabria/desmemoriados/esclavizacion-prisioneros-franquismo-batallones-trabajadores_132_1339574.html

<https://www.filae.com/v4/forums/recherches-genealogiques-j-ai-liste-refugies-republicains-es-pagnols-cevennes-gardoises-maj-t1060897-p1.html>

<https://www.lahistoriadelpoblesvc.blogspot.com>

<https://www.lavanguardia.com/vida/junior-report/20200715/482324786342/asi-estallo-la-guerra-civil-espanola.html>

<https://www.naciodigital.cat/noticia/120471/execucions/matinada/al/camp/bota>

<https://www.ugt.es/que-es-ugt>

https://es.wikipedia.org/wiki/Guerra_civil_espa%C3%B1ola#El_detonante:_el_golpe_de_Estado_de_julio_de_1936

www.quintodeebro.com/historia/1937_guerra_civil_la_batalla_de_quinto_gonzalo_loren_garay.pdf

www.xiloca.org

Bibliografia:

A. T. M.T. 3er, Sumaríssim 002179. Inspección de prisioneros.

A. T. M.T. 3er, Sumaríssim 002179

AGMG.BDST caja 302611 Expediente 46620

ANC. Consells de guerra sumaríssims nº5205

ANC. Consells de guerra sumaríssims nº5205

ANC. Fons 229. Delegació provincial de BCN del Patronat de Ntra Sra de la Mercè

ANC FONS 236 U.I.834

ANC, Consells de guerra sumaríssims nº9507

ANC, Consells de guerra sumaríssims nº9507

ANC, Fons 200 U.I.247 Reg de altas i bajas 1939 B.O.E. del 2 d'agost de 1941

ANC, fons 229. D.P.B del patronat de Ntra Sra de la Mercè U.I. 497. Fitxes de llibertat vigilada.

ANC, Fons Centre penitenciari d'homes de BCN, presó Model, fons 236 U.I. 834

ARCHIVO TRIBUNAL MILITAR TERRITORIAL TERCERO, Sumaríssim 002179 1939 / 1942

Arxiu particular P.Colldeforns.

ATMT 3er de Barcelona Consells de Guerra sumaríssims nº 004225 1939/1939 ref 130

ATMT 3º sumaríssim 2226, Joan Prat Artigas

B.O.E. del 2 d'agost de 1941

Carme BOTIFOLL, Conflictivitat Social i Repressió.

Diari Pla de Bages nº211

Expedient militar d'Ángel Martín Lidón R/1933 de l'AGMG

FC-CAUSA_GENERAL,1594,Exp.12

José SERAFÍN Aldecoa Calvo. *La II República en Tierras del Jiloca*

Journal Officiel du 16 avril 1939

Sumaríssim 002179 1939 / 1942

Sumaríssim 002179 pag 31